

UiO • Universitetet i Oslo

Forvaltningsplan for fredet bygning
BL25 FARMASIBYGNINGEN

Planen er utarbeidet av Forsvarsbygg nasjonale festningsverk på oppdrag fra Universitetet i Oslo.

Utarbeidet av: Jøril Finstad, seniorarkitekt/antikvar
Kontrollert av: Ingrid Steinsmo Grimsrud, rådgiver
Godkjent av: Marte Oftedal, seniorarkitekt/fagleder

Alle foto er tatt av Forsvarsbygg ved Jøril Finstad, med mindre annet er oppgitt.

Oslo, desember 2015

Godkjenning Universitetet i Oslo

Forvaltningsplan for BL25 Farmasibygningen er utarbeidet i henhold til kongelig resolusjon av 1. september 2006 om Statens kulturhistoriske eiendommer. Planen er godkjent av eiendomsdirektøren.

A handwritten signature in blue ink, reading "John Skogen".

John Skogen, eiendomsdirektør

UiO : Universitetet i Oslo

Innhold

1 INNLEDNING	4	7 HISTORIKK	38
1.1 Bakgrunn	4	7.1 Bakgrunn	38
1.2 Formålet med forvaltningsplanen	4	7.2 Planlegging og utbygging	39
1.3 Opplysninger om bygningen	5	7.3 Farmasibygningen som nybygg	40
2 VERN	6	7.4 Arkitektene	42
2.1 Formelt grunnlag for fredning	6	7.5 Oversikt over endringer	43
2.2 Omfanget av fredningen	6	8 BYGNINGSBESKRIVELSE OG VERNEVERDIER	44
2.3 Formålet med fredningen	6	8.1 Planløsning og interiør	44
2.4 Begrunnelse for fredningen	7	8.2 Materialbruk og eksteriør	44
3 GENERELT OM VERN OG SAKSBEHANDLING	8	8.3 Beliggenhet og utemiljø	44
3.1 Kulturminnemyndighet og forvaltningsansvar	8	8.4 Verneverdier	44
3.2 Hva er en fredning (verneklasse 1)?	8	9 TILSTAND, TILTAK OG PLANER	46
3.3 Saksbehandlingsregler	8	9.1 Teknisk tilstand	46
3.3.1 Organisering og ansvar	8	9.2 Brannvern og sikring	46
3.3.2 Saksgang	8	9.3 Universell utforming	46
3.3.3 Dispensasjonssøknad	8	9.4 Små tiltak som skilting og belysning	46
4 LOVVERK	9	9.4.1 Skilting	46
4.1 Generelt	9	9.4.2 Belysning	46
4.2 Unntak fra teknisk forskrift	9	10 VEDLIKEHOLDSRÅD	48
4.3 Plansaker	9	10.1 Tegl	49
4.4 Sanksjoner	10	10.2 Taktekking, renner og nedløp	50
5 VEDLIKEHOLD OG SØKNADSPLIKT	12	10.3 Metall	51
5.1 Grunnholdninger til vern	12	10.4 Naturstein	52
5.2 Hva regnes som vanlig vedlikehold?	12	10.5 Maling og farger	53
5.3 Hva er et søknadspliktig tiltak?	13	10.6 Stukkemarmor	54
6 KATALOGDEL	14	10.7 Skiifer	55
6.1 Eksteriør	15	11 KILDEHENVISNINGER	56
6.2 Interiør	22		

1 Innledning

Kulturminner er ressurser som skal brukes. En fredning betyr derfor ikke at det legges lokk på all fremtidig utvikling og tilpasning. De fredete og bevaringsverdige bygningene på Universitetet i Oslo må kunne utvikles slik at de tilfredsstiller dagens tekniske, funksjonelle og komfortmessige krav. Prosessen for å imøtekomme disse kravene vil skje i nær dialog med vernemyndighetene i den enkelte sak. Målet er å finne gode løsninger der både hensynet til brukerne på universitetet og bygningenes kulturminneverdier blir ivaretatt. Forvaltningsplanen er et viktig verktøy i denne prosessen.

1.1 | BAKGRUNN

Prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE) ble opprettet i 2003. Det ble laget landsverneplaner for de ulike sektorene, blant annet for Kunnskapsdepartementet. Fredningen av statlige eiendommer skjer ved én felles forskrift, der kapittel 1 inneholder generelle bestemmelser. De kulturminnene som senere fredes, legges til forskriften ved sektorvise kapitler. Ifølge fredningsforskriften kapittel 1 § 1-5 skal det lages forvaltningsplaner for alle fredete bygninger.

1.2 | FORMÅLET MED FORVALTNINGSPLANEN

Universitetet på Blindern har 14 bygninger i verneklasse 1 (fredningsklasse) og 10 i verneklasse 2 (bevaring). På Nedre Blindern er det tre bygninger i verneklasse 1 (fredningsklasse). Det er laget én forvaltningsplan for hver bygning.

Formålet med planen er at forvaltningen skal sikre at de kulturhistoriske verdiene som knytter seg til den enkelte bygning, blir ivaretatt. Planen skal være langsiktig og premissgivende for forvaltningen, med sikte på å ivareta kulturminneverdiene og sikre videre bruk.

Forvaltningsplanen inneholder detaljert registrering og dokumentasjon. Planen gir en avklaring om hva som er søknadspliktige tiltak og gir retningslinjer for nødvendig kontakt med rett kultur-

minnemyndighet. Planen skal også være et nyttig verktøy i den daglige driften, der man kan finne svar på hvordan vedlikehold skal utføres, samt være et hjelpemiddel i den langsiktige planleggingen.

Forvaltningsplanen beskriver retningslinjer for bygningen og verneverdier og forhold som må ivaretas ved vedlikehold, rehabilitering og endring.

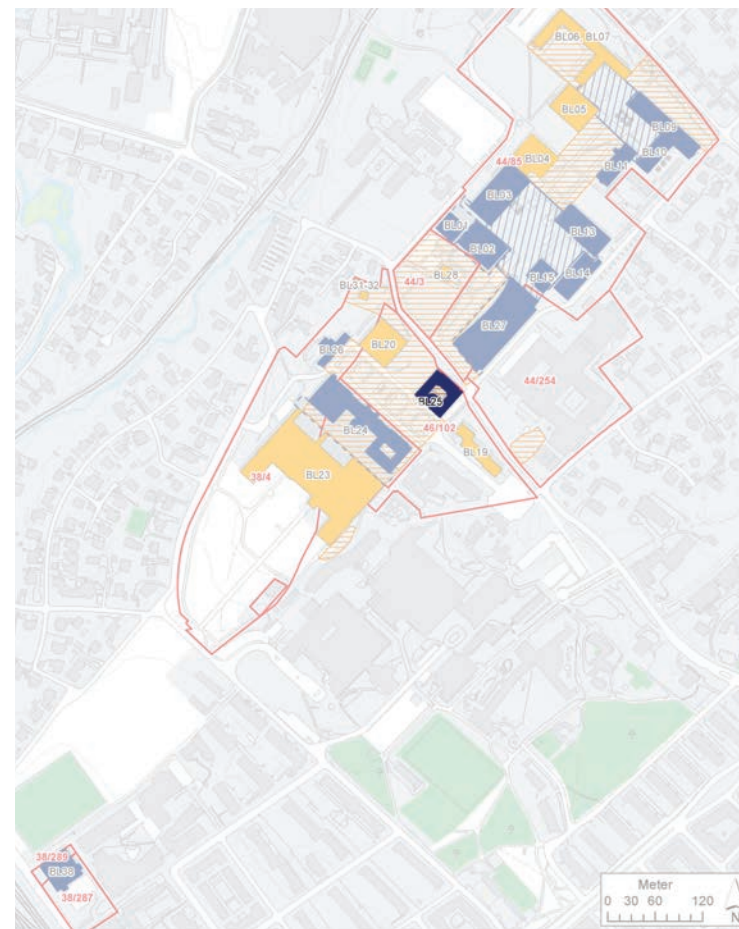
Forvaltningsplanen er ikke et juridisk bindende dokument, men målet er at den skal gi grunnlag for en smidig og forutsigbar saksbehandling. Planen fritar ikke for søknadsplikt etter kulturminneloven eller plan- og bygningsloven, men den gir føringer for hvilke verdier som skal sikres, og angir tålegrenser for endring.

Forvaltningsplanen er en oppfølging av

- Landsverneplan for Kunnskapsdepartementet fra 21.6.2011
- Bestemmelser gitt i kgl. res. «Overordna føresegner om forvaltning av statlige kulturhistoriske eiedomar» av 01.09.2006
- Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer av 9.11.2011, kapittel 1, med hjemmel i lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) § 22a
- Endringsforskrift av 18.6.2014, jf. Forskrift om statens kulturhistoriske eiendommer av 9.11.2011, kapittel 9, «Fredete eiendommer i Kunnskapsdepartementets landsverneplan»

1.3 | OPPLYSNINGER OM BYGNINGEN

Anleggets navn	Universitetet i Oslo, Blindern
Bygningens navn	BL25 Farmasibygningen
GAB-nummer	081361975
Kommune	Oslo
Eier	Staten
Forvalter/bruker	Universitetet i Oslo
Nåværende bruk	Undervisning/forskning
Byggeår	1932
Byggherre	Statens bygge- og eiendomsdirektorat
Arkitekt	Finn Bryn og Johan Ellefsen
Vernestatus	Fredet
Verneomfang	Eksteriør og deler av interiøret
Reguleringsstatus	Regulert: Byggeområde for offentlige bygninger, vedtatt den 19. juni 1996.

Fredningskartet for Universitetet på Blindern, der BL25 Farmasibygningen er fremhevet. Blå farge markerer bygninger og områder i verneklasse 1 (fredningsklasse), gul farge markerer bygninger og områder i verneklasse 2 (bevaring).

2 Vern

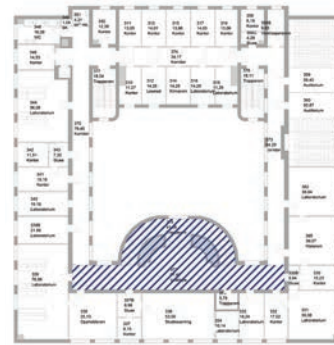
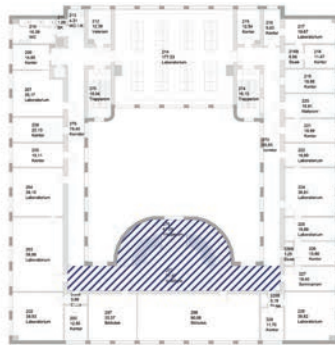
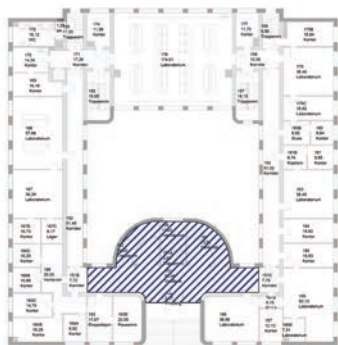
2.1 | FORMELT GRUNNLAG FOR FREDNING

BL25 Farmasibygningen er fredet i medhold av kulturminneloven § 22a. Fredningen er vedtatt ved endringsforskrift av 18.6.2014, kap. 9, «Fredete eiendommer i Kunnskapsdepartementets landsverneplan», jf. Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, kapittel 1 av 09.11.2011.

2.2 | OMFANGET AV FREDNINGEN

Sitert fra fredningsforskriften:

«Fredningen omfatter bygningens eksteriør og deler av interiør. Fredningen av eksteriør og interiør inkluderer hovedelementer som konstruksjon, fasadekomposisjon, planløsning, materialbruk, overflatebehandling og bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk og detaljer som skilt og dekor m.v. Fast inventar som skap m.v. er fredet som del av interiøret. Omfanget av interiørfredningen er markert på plantegninger.»

Plantegningene viser med blå skravur hvilke deler av interiøret som er omfattet av fredningen. T.v.: 1. etasje, midten: 2. etasje og t.h.: 3. etasje.

MERKNAD: Interiørfredningen omfatter ikke rommene under trappen i 1. etasje selv om disse er skravert på tegningen. Presiseringen er avklart med Riksantikvaren.

2.3 | FORMÅLET MED FREDNINGEN

Sitert fra fredningsforskriften:

«Formålet med fredningen av Farmasøytisk institutt er å sikre den som del av universitetsanlegget.

Formålet med fredningen er videre å sikre hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige og eldre deler som dører og vinduer, samt materialbruk og overflater. Formål med fredning av interiør er å opprettholde opprinnelig rominndeling med opprinnelige og eldre bygningsdeler, overflater og materialbruk, belysning, armaturer og detaljer, samt opprinnelig fast inventar.»

2.4 | BEGRUNNELSE FOR FREDNINGEN

Sitert fra fredningsforskriften:

«Bygningene på Nedre Blindern ble tegnet av arkitektene Finn Bryn og Johan Ellefsen. Hovedbygget var Fysikk- og Kjemibygningen (BL24 og BL23). Det ble tegnet i nyklassistisk stil, men det fikk likevel et funksjonalistisk uttrykk. Arkitektene søkte et "fabrikmessig" uttrykk, i sterk kontrast til det arkitektoniske uttrykket på universitetsbygningene i Sentrum og på Tøyen.

Fysikk- og Kjemibygningen skulle være universitetets inngangsparti. BL25 Farmasibygningen, BL26 Svein Rosse-lands hus og BL21 ZEB-bygningen er bygget i samme uttrykksform og med tilsvarende materialer som Fysikk- og Kjemibygningen.

Farmasibygningen er den eldste universitetsbygningen på Blindern. Bygningen har høy materialkvalitet og er av stor historisk og arkitekturhistorisk betydning.»

3 Generelt om vern og saksbehandling

3.1 | KULTURMINNEMYNDIGHET OG FORVALTNINGSANSVAR

Riksantikvaren er kulturminnemyndighet for bygninger, anlegg og utomhusområder i statlig eie som er fredet etter kulturminneloven eller angitt i verneklasse 1 i landsverneplanene. Eiendomsavdelingen ved universitetet er ansvarlig for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av alle universitetets bygninger, tekniske anlegg og utearealer.

3.2 | HVA ER EN FREDNING (VERNEKLASSE 1)?

Verneklasse 1 i landsverneplanen omfatter bygninger og utomhusområder av meget høy verneverdi. Disse er fredet etter kulturminneloven. Fredningen kan omfatte både eksteriør og interiør.

Fredning er det sterkeste juridiske virkemiddelet i kulturminnevernet og brukes for å sikre langsiktig vern av kulturminner av nasjonal verdi. Vedtak om fredning skjer i medhold av kulturminneloven og innebærer at det er forbudt å gjennomføre tiltak ut over vanlig vedlikehold uten tillatelse fra kulturminnemyndigheten. Kulturminnemyndigheten kan i særlige tilfeller gi dispensasjon fra fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep (jfr. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd). Søknad om dispensasjon for tiltak i fredete bygninger og anlegg i statlig eie behandles av Riksantikvaren.

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, kapittel 1, inneholder generelle bestemmelser om forvaltningen av fredete bygninger og eiendommer. Forskriftens kapittel 2 – den sektorspesifikke delen – inneholder en nærmere beskrivelse av de enkelte bygningene og utomhusrådene som er fredet på eiendommene. Forvaltningsplanen inneholder en oversikt over og en konkret beskrivelse av hvordan fredningen av hver enkelt eiendom og bygning/utomhusområde skal følges opp og forvaltes gjennom daglig bruk og vedlikehold.

3.3 | SAKSBEHANDLINGSREGLER

3.3.1 Organisering og ansvar

Ved tiltak ut over vanlig vedlikehold skal Eiendomsavdelingen ved Plan- og utredningsseksjonen kontaktes for dialog og avklaring med kulturminnemyndighetene.

3.3.2 Saksgang

Bygningsmessige tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, skal godkjennes av antikvariske myndigheter (Riksantikvaren eller Byantikvaren i Oslo). Eiendomsavdelingen har jevnlig samarbeidsmøter med Riksantikvaren og Byantikvaren for å få behandlet mindre ombyggingssaker, vedlikehold og endringer på en enkel og effektiv måte.

3.3.3 Dispensasjonssøknad

Søknad om tillatelse til tiltak på en fredet bygning eller utomhusområde må være godt dokumentert. For at Riks- og Byantikvaren skal kunne foreta en god og forsvarlig vurdering av tiltaket, må saken være tilstrekkelig opplyst. Det må klart framgå hvilke inngrep og tilføyelser som ønskes gjennomført. Omfanget av dokumentasjon som skal følge søknaden, vil variere fra sak til sak, men god dokumentasjon vil ofte sikre raskere saksbehandling.

Søknaden bør inneholde:

- Søkers navn, adresse, telefonnummer og ev. kontaktperson
- Kart med avmerking av kulturminnet, bygningens navn/adresse
- Beskrivelse av nåværende situasjon med fotografier
- Beskrivelse av tiltaket, utforming, materialbruk etc.
- Relevante tegninger/skisser (få fram hva som fjernes og tilføyes)
- Relevante detaljtegninger
- Begrunnelse for tiltaket
- Eventuelle historiske tegninger og bilder der dette er relevant (for eksempel ved tilbakeføring)
- Henvvisning til eventuelle styringsdokumenter, vedtak, møter e.l. der tiltaket er omtalt

4 Lovverk

4.1 | GENERELT

Kulturminneloven og plan- og bygningsloven er to selvstendige lover som forvaltes av ulike instanser. Hvis et tiltak utløser søknadsplikt etter begge lovverkene, skal det foreligge to tillatelser før tiltaket igangsettes.

Kulturminneloven forvaltes av Riksantikvaren. (For kommunale og private eiendommer og enkelte statlige eiendommer er forvaltningsmyndigheten delegert til fylkeskommunene/Byantikvaren i Oslo.) Riksantikvarens vedtak kan påklages til Miljøverndepartementet.

Plan- og bygningsloven forvaltes av kommunen. Arbeider som omfattes av plan- og bygningsloven, skal på vanlig måte saksbehandles av kommunen. Vedtak i byggesaker kan påklages til Fylkesmannen.

Kulturminneloven har strengere regler for søknadsplikt enn plan- og bygningsloven. For eksempel vil et større istandsettingsarbeid eller endring av innvendige overflater kun være søknadspliktig etter kulturminneloven. Endring av fasade eller oppføring av tilbygg vil kreve tillatelse etter begge lovverk. Kulturminneloven er en særlov som går foran plan- og bygningsloven. Det kan derfor ikke gis igangsettingstillatelse etter plan- og bygningsloven uten at tillatelse etter kulturminneloven foreligger, jf. plan- og bygningsloven § 21-5, samordningsplikten. Normalt bør det foreligge tillatelse etter kulturminneloven før kommunen gjennomfører sin saksbehandling.

Søknad om tiltak på bygninger i verneklasse 2 skal behandles av fylkeskommunene/Byantikvaren i Oslo som del av kommunens saksbehandling. Statlig eier har en forpliktelse og et selvstendig ansvar for å ivareta bevaringsverdiene innenfor verneklasse 2. Riksantikvaren skal kun ha enkeltsaker til uttalelse der det er søkt om riving.

4.2 | UNNTAK FRA TEKNISK FORSKRIFT

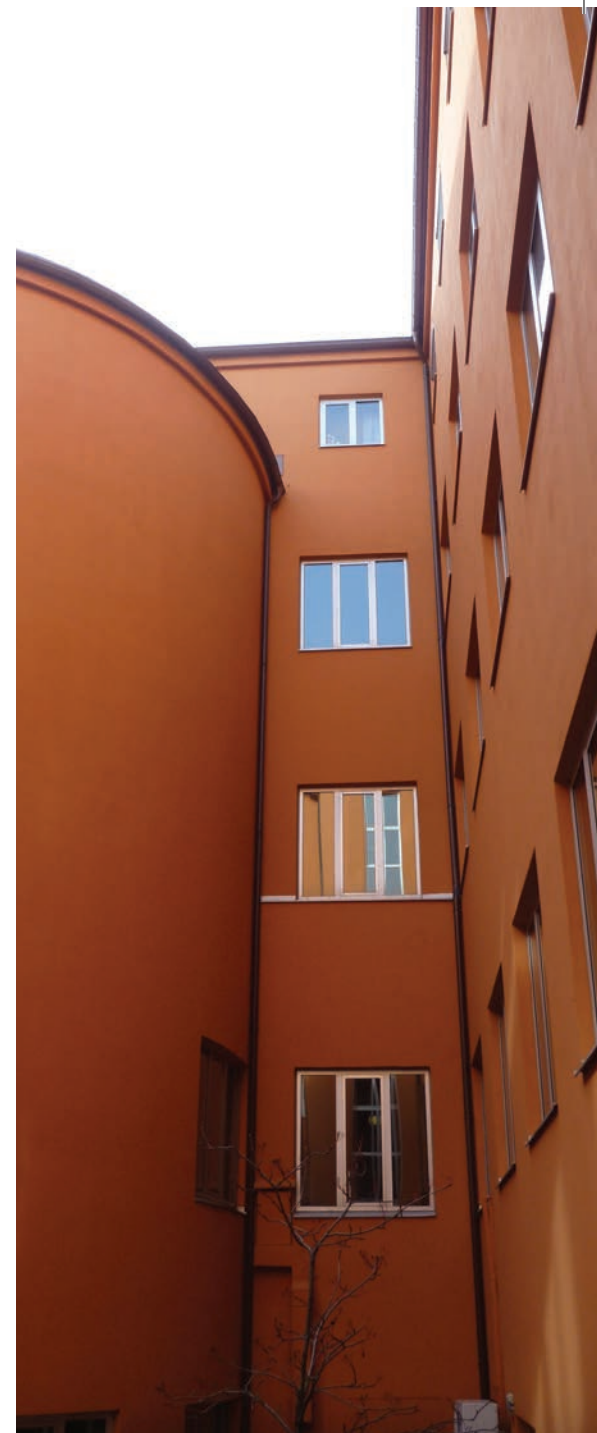
I 2010 kom en ny teknisk forskrift til plan- og bygningsloven, TEK-10, som blant annet stiller skjerpede krav til energibruk, brannsikring og universell utforming.

Det kan gjøres unntak fra energikrav for bygninger med definert bevaringsverdi. Ifølge TEK-10 § 14-1 heter det: «For tiltak der oppfyllelse av krav i dette kapittel ikke er forenlig med bevaring av kulturminner og antikvariske verdier, gjelder kravene så langt de passer.» Unntak innebærer at bestemmelsene i TEK-10 ikke gjøres gjeldende; det skal dermed ikke søkes dispensasjon.

Kravene til universell utforming er nedfelt i plan- og bygningslovens formålsparagraf og i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Disse kravene er sterke, men også her kan det gjøres unntak for fredete og bevaringsverdige bygninger. Målet er å øke tilgjengeligheten og å finne tilpassete løsninger som er forenlige med kulturminneverdiene. Målet om økt tilgjengelighet er også nedfelt i kgl. res. av 01.09.2006, «Forvaltning av statens kulturhistoriske egedomar».

4.3 | PLANSAKER

Kommunen skal ta hensyn til kulturminner i sitt planarbeid. Dette innebærer normalt at bygninger og uteområder som omfattes av fredning etter kulturminneloven eller er definert som bevaringsverdige i verneklasse 2, skal reguleres til hensynssone med bevaringsformål. Fylkeskommunene/Byantikvaren i Oslo skal avgis uttalelse i plansaker. Ved behov henter disse inn Riksantikvarens uttalelse, slik at kulturminnemyndighetene avgir en samlet uttalelse.

4 Lovverk

4.4 | SANKSJONER

Det er viktig at staten forvalter sine kulturminner på en forbilledlig måte. Som eier av fredete bygninger har staten et særskilt ansvar.

Brudd på kulturminneloven kan møtes med krav fra Riksantikvaren om utbedring eller tilbakeføring av ulovlig utførte arbeider, jf. § 16. Eier kan også pålegges å gjennomføre tiltak for å hindre forfall, jf. § 17.

5 Vedlikehold og søknadsplikt

5.1 | GRUNNHOLDNINGER TIL VERN

Hovedprinsippet for vedlikehold av fredete og bevaringsverdige bygninger er å bevare de opprinnelige og/eller gamle bygningsdelene, som kledning, vinduer, dører, listverk og overflatebehandling, så langt det er mulig. Vedlikeholdet skal, om mulig, skje på samme måte som da huset ble bygd, med opprinnelig teknikk, utførelse og materialbruk. Ifølge kulturminneloven § 17 har eier vedlikeholdsplikt for fredete eiendommer og plikt til å forhindre at fredete bygninger forfaller.

Rådene for vedlikehold og istandsetting er basert på

grunnprinsipper innen bygningsvernet:

De viktigste er:

- Mest mulig av bygningens ulike deler skal bevares.
- Det er bedre å vedlikeholde og reparere framfor å skifte ut.
- Ved vedlikehold og eventuell utskifting skal det brukes materialer som tilsvarer opprinnelig materialbruk.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater). Det er et mål å bevare helheten på best mulig måte, ikke bare det visuelle uttrykket.
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske «arkivet» er bygningen selv.
- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes, og bygningen vil framstå slik den var før endringen.

5.2 | HVA REGNES SOM VANLIG VEDLIKEHOLD?

Ifølge fredningen må man søke om godkjenning for alle tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. Hva som menes med vanlig vedlikehold, defineres strengere for fredete bygninger enn for den øvrige bygningsmassen. Dette er nærmere spesifisert under forvaltningsplanens eksteriør- og interiøroppslag. Generelt er vedlikehold definert som fornyelse av overflater med samme type materialbruk og farger som eksisterende, mens endring eller større utskifting går ut over vanlig vedlikehold.

Eksempler på vanlig vedlikehold:

- Maling/overflatebehandling med samme type maling/olje og farge som eksisterende
- Små reparasjoner av murverket med samme type mørtel
- Små reparasjoner av takteking med samme materialbruk som eksisterende
- Utskifting av skadet enkelttegl med tegl av tilsvarende farge, størrelse og overflate.

5.3 | HVA ER ET SØKNADSPLIKTIG TILTAK?

Utskifting av bygningselementer og materialer og alt arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningens eksteriør eller de deler av interiørene som omfattes av vern, er et søknadspliktig tiltak. Listen nedenfor viser eksempler på hva som forstås som søknadspliktig tiltak etter kulturminneloven:

- Inngrep i konstruksjon eller overflate som følge av f.eks. etablering av nye rømningsveier, tilpasning til UU, trekking av nye kabler, rør og lignende
- Oppsetting eller riving av lettvegger
- Utskifting eller endring av vinduer og dører med karmer og listverk
- Endring av overflatebehandling som f.eks. maling av umalte/oljede tredetaljer, fjerning av eldre malingslag i vernete interiører, overmaling av dekor/endring av opprinnelig fargesetting og lignende
- Utskifting av opprinnelige detaljer i vernete interiører som fastmonterte lamper, radiatorer, garderobestativ, tavler/oppslagstavler, servanter og lignende
- Utskifting eller endring av kledning, taktekking og/eller fargesetting
- Utskifting av himlingsplater/kledning i vernete interiører
- Utskifting av heller og belegg mv.
- Større endringer/utskiftninger av ikke-verneverdige elementer

NB! Listen er ikke uttømmende med hensyn til hva som er søknadspliktig. Søk råd dersom det oppstår tvil om hvor grensen går mellom vedlikeholdstiltak og søknadspliktige tiltak.

Eksempler på vedlikehold/søknadsplikt

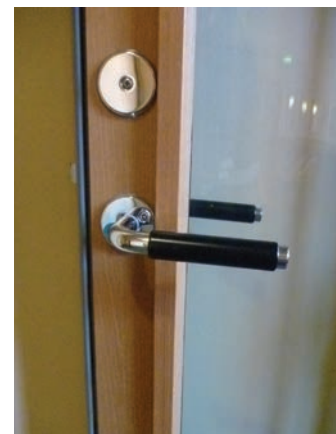
Oppmaling av opprinnelig inngangsnummerering med samme type maling og farge er eksempel på vedlikehold. Etablering av nye, fastmonterte skilt er søknadspliktig.

Fast inventar som f. eks. oppslagstavler, radiatorer og lamper kan ikke fjernes uten godkjenning fra Riksantikvaren.

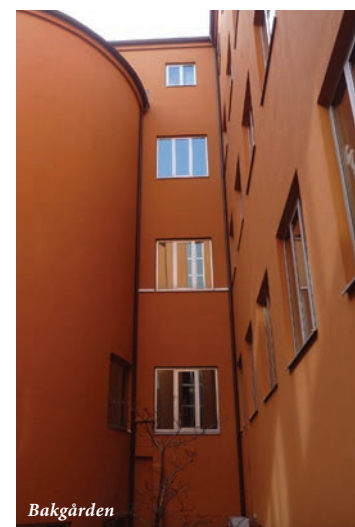

Reparasjoner av eksempelvis sprekker og skader i pussede og malte overflater, regnes som vedlikehold. Oppussing av større partier som medfører fjerning av eksisterende maling og pusslag, er søknadspliktig.

Utskifting av opprinnelige dører med nye er søknadspliktig, selv om de nye dørene er eksakte kopier av de gamle.

6 Katalog

Eksteriør

VERNEHENSYN

Farmasibygningen er den eldste av universitetsbygningene på Blindern. Den er utført med høy material- og håndverkskvalitet, med alle detaljer tegnet av arkitektene Bryn og Ellefsen. De opprinnelige vinduene ble med få unntak skiftet ut i 1986 og på 1990-tallet. Gjenværende opprinnelige jernvinduer har derfor høy verneverdi og må bevares. Inngangspartiet i sørvestfasaden, med dør og glassfelt, samt gitterporten på sørøstsiden, er opprinnelige bygningsdeler som ikke må skiftes ut.

6 Katalog – eksteriør

Bygning

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Grunn og fundament	For Fysikkbygningen er det beskrevet at “god blåsten” skulle benyttes til kult i kjellergulv. Det ble videre benyttet Norsk Portland sement og grov, skarp Svelviksand. Man kan anta at samme krav ble stilt for Farmasibygningen. Det er beskrevet (fra bygningssjefen i Aker) at bygningen måtte fundamenteres på betong som ikke var magrere enn 1:5:7 og som ble ført ned på fast fjell. Grunnmur av huggen, grågrønn labradorstein forankret til bakenforliggende betongmur med ankerjern (Fysikkbygningen).	Ingen tiltak nødvendige så lenge dreneringen fungerer. Unngå bruk av syreholdige renholdsprodukter på granitten da det kan skape misfarging.
Bæresystem	I tillegg til bærende vegger av tegl og betong har vestibylen bærende søyler gjennom tre etasjer. Etasjeskiller av armert betong.	Se vegger.
Vegger	Yttervegger av 1 1/2 steins teglmur, innervegger er opplyst i skriv fra arkitekten å være i betong. Ytterveggene i bakgården er pusset og malt, mens de øvrige veggene er upusset og murt av teglstein i munkeforband. Teglen er opplyst å være murt med sementblandet kalkmørtel i styrkeforhold 1:2:6. Markeringer rundt portaler, mellom vinduer og som markering mellom sokkel og teglfasade er av hvit Støren-granitt.	Teglfasader beholdes uendret. Ev. skader på enkeltstein kan utbedres ved utskifting av enkeltstein og refuging med KC-mørtel av tilsvarende styrke og innfarging som opprinnelig (må avklares på bakgrunn av mørtelprøve).
Vinduer	Med unntak av et vindu i trapperommet og et kjellervindu ut mot bakgården som er opprinnelige stålvinduer, ble samtlige vinduer i bygningen skiftet til aluminiumsvinduer rundt 1990, men vindusplassering og rammeinndeling er lik den opprinnelige.	Opprinnelige stålvinduer har høy verneverdi og må restaureres/vedlikeholdes ved behov, ikke skiftes ut. Aluminiumsvinduene har lavere verneverdi, men utskifting er likevel søknadspliktig.
Dører	Opprinnelig inngangsdør i hovedinngangen på sørvestsiden; en tofløyet, kobberbelagt tredør med to glassfelt i hver ramme. To nyere aluminiumsdører på nordøstsiden. Metallport med innvendig gitterport inn til bakgården på sørøstsiden av bygningen.	Hovedinngangsdøren og gitterporten er opprinnelig – begge arkitekttegnet. Disse må ikke skiftes ut. Inngangsdørene på nordøstsiden har lavere verneverdi, men utskifting er likevel søknadspliktig.

Tak, renner og nedløp	Flatt, papptekket tak med helling inn mot bakgården. Beslag og nedløp av kobber. Renner og nedløp ble demontert og reparert i forbindelse med oppussingen av bakgården i 2000.	Mindre reparasjoner med tilsvarende materialer som er brukt opprinnelig, regnes som vedlikehold. Full omlegging av taket og endringer av takteking og beslag er søknadspliktig.
Trapper, balkonger etc.	En bred granittrapp opp til det inntrukne hovedinngangspartiet på sørvestsiden. To rekkverk av kobber deler trappen i tre felt. Rekkverket ble laget i 2013 etter mal fra Fysikkbygningen og Astrofysikkbygningen.	Beholdes uendret.
Belysning	Opprinnelig kuppellampe over porten inn til bakgården på sørøstsiden.	Opprinnelig belysning bevares så langt det er mulig. Nye elektriske komponenter/lamper kan ev. innpasses i eksisterende armatur/lamper. Ev. utskifting av opprinnelig eller nyere armatur skal skje i samråd med Eienomsavdelingen.

6 Katalog – eksteriør

Til venstre: Farmasibygningen ferdigbygd – som den første universitetsbygningen på Blindern. En moderne bygning oppført på tradisjonelt vis, der hesten fortsatt spilte en viktig rolle som arbeidskraft. Foto: MUV, UiO

Til høyre:

- 1. Fasaden mot sørøst*
- 2. Vindu på nordøstfasaden*
- 3. Porten på sørøstsiden inn til bakgården*
- 4. Nordøstfasaden. Buen i 4. etasje rommet tidligere det store auditoriet.*
- 5. Fjerde etasjes bue med støpt betongskive i underkant*
- 6. Hovedfasaden mot sørvest*
- 7. Hovedinngangen med omramming av hvit størengranitt*
- 8. Nordvestfasaden sett fra Studenttorget.*

1

2

3

4

5

6

7

8

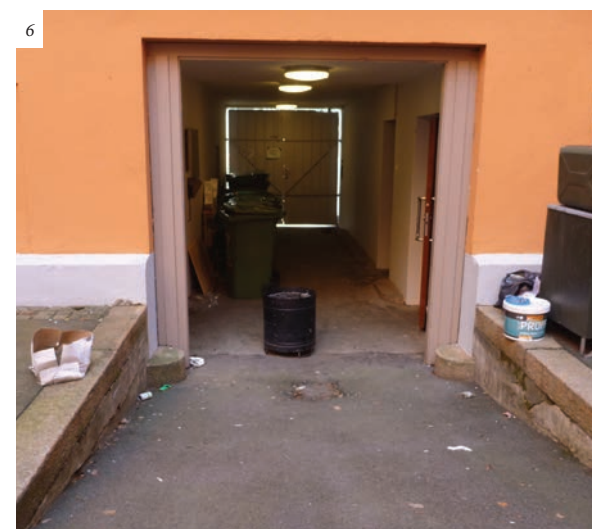
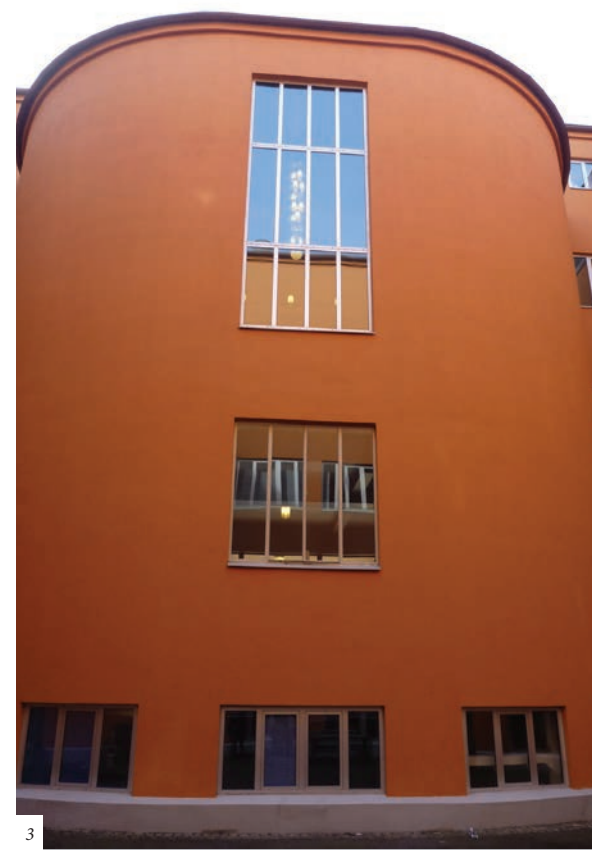
6 Katalog – eksteriør

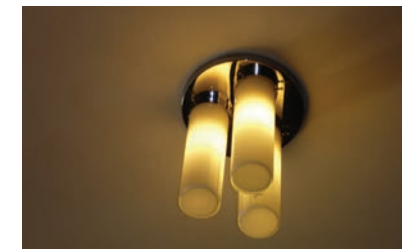
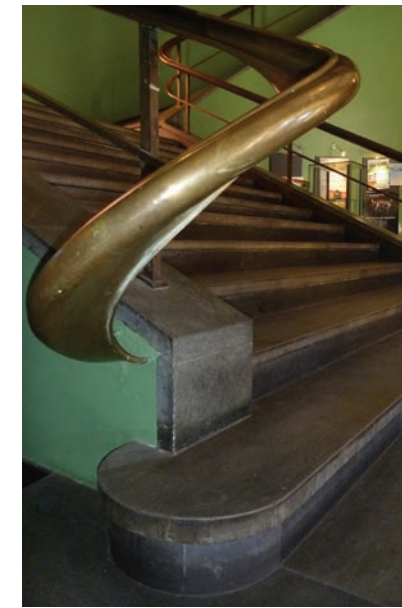
Bakgård

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Dekke	Renner av gatestein som går fra hvert nedløp og fram til fire sluk/avløpsrister i et sirkulært felt av gatestein midt på plassen. Dekket for øvrig er asfaltert. Denne utformingen ble etablert i 2000.	Dekket er ikke opprinnelig, men er likevel omfattet av fredningen. Reparasjon av steinrenner og asfalt med tilsvarende materialbruk regnes som vanlig vedlikehold, endret materialbruk og større omlegginger er søknadspliktig.
Vegger	Pussede 1 1/2-steins teglvegger. Veggene ble pusset opp i samråd med Riksantikvaren i 2000: Oppussingen omfattet hugging av hele pussflaten på alle fasadene, med unntak av fasaden rundt trapperommet. Pussen ble hugget ned til eksisterende tegl, øvrige flater ble kalkblåst. Fasadene ble gjennoppbygd med ny puss av kalkmørtel og malt med kalkmaling (fra Keim) i opprinnelig gul oker farge.	Skader på pussen repareres med samme type mørtel og maling som ble brukt ved restaureringen i 2000. Endring av farge er søknadspliktig.
Vinduer	Vinduet i trapperommets andre repos og et av kjellervinduene ut mot bakgården er opprinnelige jernvinduer, hvitmalte. De øvrige vinduene ble skiftet til aluminiumsvinduer i 1986. Alle sålbenkbeslag ble skiftet i 2000.	Opprinnelige jernvinduer har høy verneverdi og må restaureres/vedlikeholdes ved behov, ikke skiftes ut. Aluminiumsvinduene har lavere verneverdi, men utskifting er likevel søknadspliktig.
Dører	Utgangsdører mot bakgården; dørene fra nordfløyen er nyere aluminiumsdører, dørene fra fløyene på sørøst- og sørvestsiden er av tre med glassfelt.	Aluminiumsdørene beholdes umalte, tredørene skal ikke overmales, men beholde dagens overflate.
Tak, renner og nedløp	Renner og nedløp av kobber. Alle renner og nedløp ble demontert, rensset, lappet og montert i forbindelse med restaureringen av bakgården i 2000.	Renner og nedløp skal repareres, men ikke skiftes ut.
Belysning	Runde lamper i portrommet.	

Bilder på motsatt side:

1. Opprinnelig kjellervindu med jernramme.
2. Renner av gatestein fra nedløpene.
3. Bakgårdens sørvestvegg rommer hovedtrappen fra vestibylen og opp til 3. et. Det midterste vinduet er opprinnelig, de øvrige er skiftet til aluminiumsvinduer.
4. Bakgården sett mot sørøst.
5. Vannavrenningen fra taket ledes via renner av gatestein til midten av plassen.
6. Utgang fra bakgården mot sørøst utformet etter opprinnelig arkitekttegning.

Interiør

VERNEHENSYN

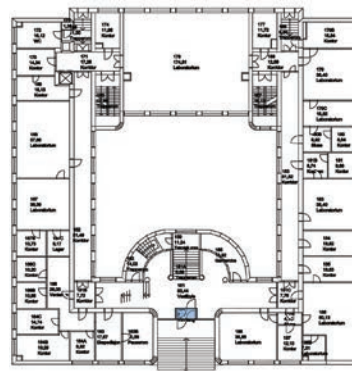
I Farmasibygningen omfatter interiørvernet vestibyle og trapperom i tre etasjer. Vestibylen er tilbakeført til opprinnelig fargesetting og framstår i original skikkelse. Bærende søyler pusset med stukkarmor, en karakteristisk “funkis”-fargepalett og den arkitekttegnede lysekronen i taket er bevart og utgjør sammen med den monumentale hovedtrappen et unikt og sjeldent godt bevart 1930-tallsinteriør.

6 Katalog – interiør

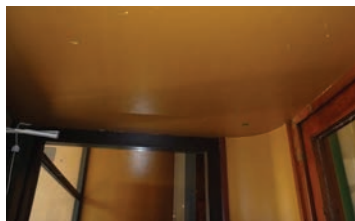
NAVN: **Vindfang**

FUNKSJON: INNGANGSPARTI

ETASJE: 1. ETASJE (ROM 154)

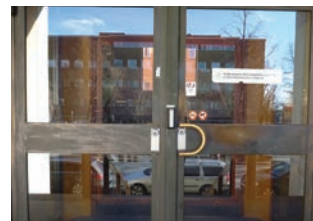
Vindfanget sett mot sørøst

Himling

Detalj av beslag/dørhåndtak

Ytterdør

Innerdør

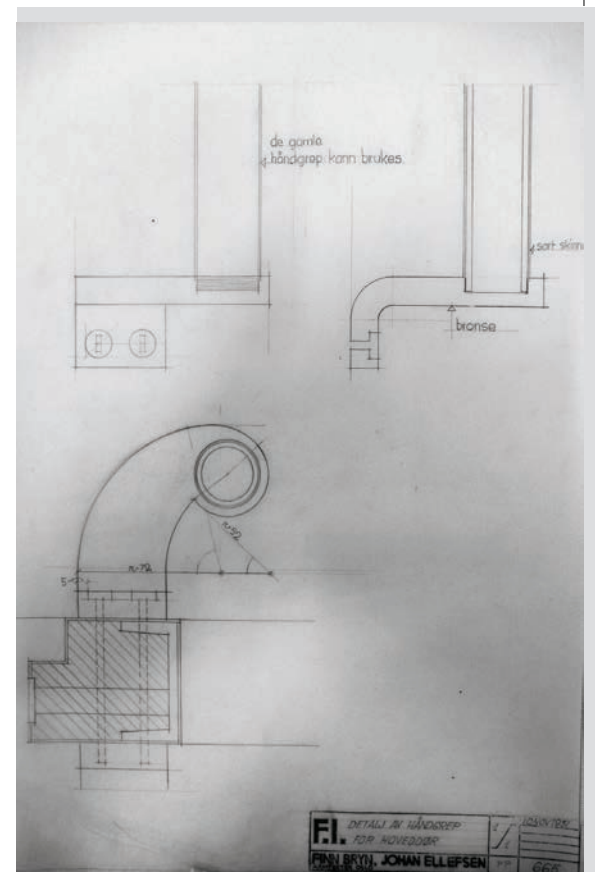
Gulv

VERNEHENSYN

Vindfanget er formet som en rektangulær boks med buede hjørner og ligger inntrukket i vestibylen. De tofløya dørene utgjør langveggene, kortveggene er av glass. Alle elementene er opprinnelige og har høy verneverdi. Senere tilføyelser som rømningsskilt, dørpumper og kortleser har lav verneverdi.

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Himling/belysning	Slett himling av limtreplate, malt i gul oker.	Vedlikeholdes med linoljemaling med fargekode 3040-Y30R.
Vegger	Kortvegger av glass i brunmalt treramme. Vinduene har horisontale messingbøyer på midten som er malt brune. Hjørnepartiene er buet, okermalte treplater med lister. Listverk er malt i en rødlig brunfarge.	På de malte partiene er det brukt gul oker 3040-Y30R linoljemaling. Framtidig oppmaling må skje med samme malingstype og farge. Listverket på vindfanget er aldri blitt overmalt og bør bevares uendret.
Vinduer	Store glassfelt på hver kortvegg. Rammen rundt vinduene har opprinnelig mørk gråbrun farge.	Opprinnelig farge må beholdes. Ev. utskifting av glass ved skade må skje i samråd med Eiendomsavdelingen.
Dører	To tofløya inngangsdører; den ytre er av kobberbelagt tre med to store glassfelt i hvert dørblad og med håndtak av messing. Den innerste døra er en tofløya glassdør med treinnfatning. Dørbladene har samme utforming og dimensjoner som vinduspartiene i kortveggene med samme horisontale messingbøyle.	Dørene er opprinnelige og har høy verneverdi.
Gulv	Kvadratiske skiferheller.	Skal rengjøres, men ikke overflatebehandles.

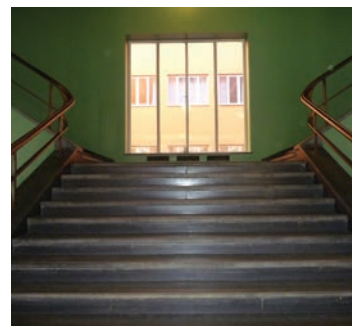
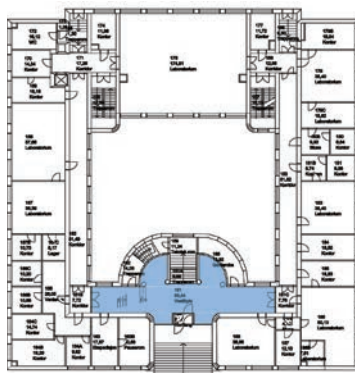
Til høyre øverst: Tegning av hoveddørens håndgrep
Nederst: Vindfanget før restaurering

6 Katalog – interiør

NAVN: **Vestibyle**

FUNKSJON: VESTIBYLE

ETASJE: 1. (ROM 151)

Trappeløpet og opprinnelig jernvindu

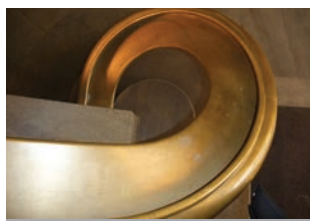
Taklampe

Bæresøyle med stukkarmor på skifersokkel

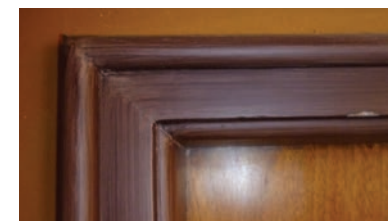
Opprinnelige dører inn mot korridorene

Avslutningen av håndløperen i 1. et.

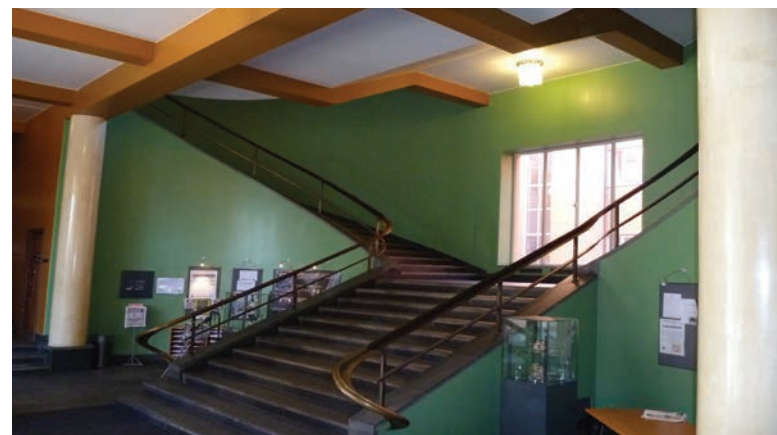
Opprinnelige oppslagstavler

Laserte dørgerikter

VERNEHENSYN

Vestibyen i Farmasibygningen med tilhørende monumentale trapp er tilbakeført med opprinnelig fargesetting. Rommet har sterke, arkitektoniske kvaliteter og må ikke endres hverken i fargesetting, overflatebehandling eller materialbruk. Vedlikeholdstiltak krever kvalitet i materialbruk og håndverksmessig utførelse.

Vestibyen

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Himling	Hvitmalt himling av pusset betong mellom kraftige okermalte betongdragere. Trappe-reposets bue i 2. et. danner himling over deler av trappen.	Himling med dragere kan males med med limfarge i farge-kodene: Hvit: 0500-N Takbjelker: Gul Oker 3050-Y20R/3060-Y20R
Vegger	Pusset tegl, okermalt mot fløyene, grønn i veggpartiene rundt trappen.	Ev. pusskader repareres med egnet KC-mørtel. Oppmaling med linoljemaling og fargekode: Gul oker: Gul Oker 3050-Y20R/3060-Y20R Grønn: 3030-G20Y/3030-G30Y
Søyler	Bærende søyler (betong) på sokkel belagt med skifer. Søylenes bærer 2. og 3. etasjes repos og er pusset med stukkarmør.	Overflaten må ikke overmales, rengjøres med lunkent vann ev. svakt såpevann (Sunlight).
Vinduer	Stort vindusfelt rundt vindfanget i inn-gangspartiet, delvis av kvadratiske, delvis av rektangulære glassflater rammet inn av kobberbelagt tre. Stort vindusparti i første trapperepos mot bakgården av 4 rektangu-lære glassruter i hvitmalt jernramme.	Det store jernvinduet i trappereposet er et av få opprinne-lige vinduer i bygningen og må ikke skiftes ut. Rustbe-handling og maling med samme type maling (innvendig 1002-Y) regnes som vedlikehold. Dersom det oppstår behov for å skifte glass, må glasstype godkjennes av Eiendomsavdelingen.
Dører	Doble tredører med glassfelt (trådglass) og messing inn til avdelingene på øst- og vest-siden. Slette finerdører inn til øvrige rom. Gerikter er lasert. Dørene inn til korridorene er trolig fra 1950-tallet.	Dørene er omfattet av fredningen og må ikke skiftes ut uten godkjenning fra Riksantikvaren. Dørgerikter er malt med bunnfarge: 2020-Y10R og lasert med en blanding av 7010-Y90R/8010-Y90R
Gulv	Skiferheller lagt i mønster.	Skiferhellene skal kun rengjøres, ikke overflatebehandles.
Fast inventar	Oppslagstavlene på de buede veggene mot sør, radiatorer og taklamper er opprinnelige detaljer.	Opprinnelig fast inventar skal ikke fjernes uten godkjen-ning fra Riksantikvaren.
Belysning	Opprinnelige lamper i taket tegnet av arki-tektene.	Opprinnelig belysning må ikke fjernes uten godkjenning fra Riksantikvaren.

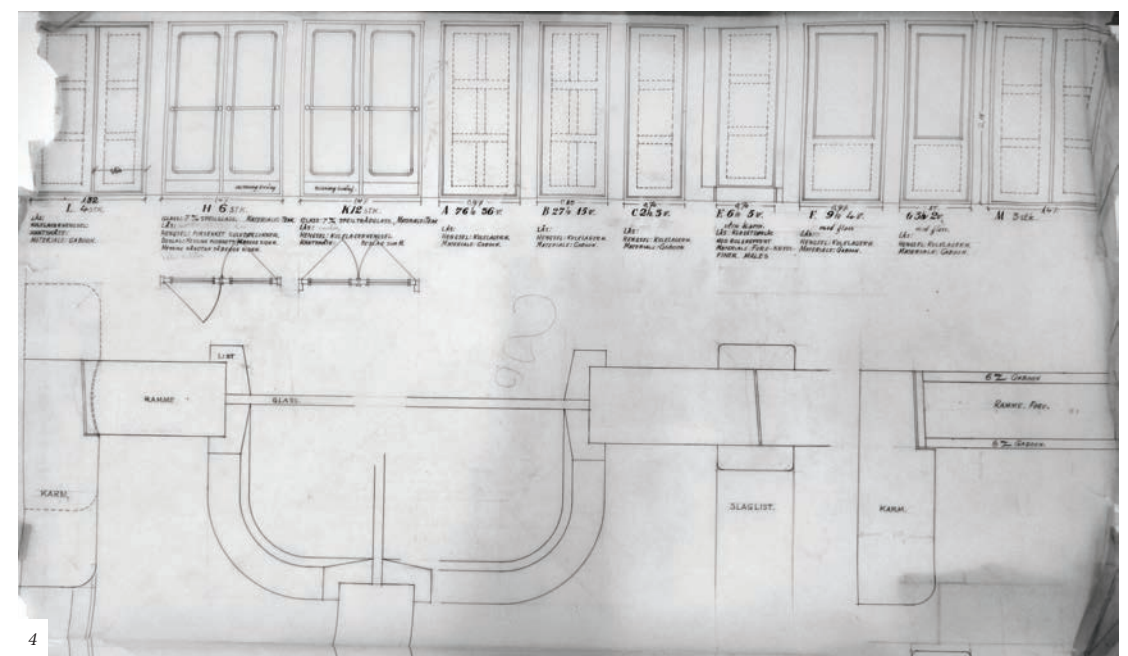
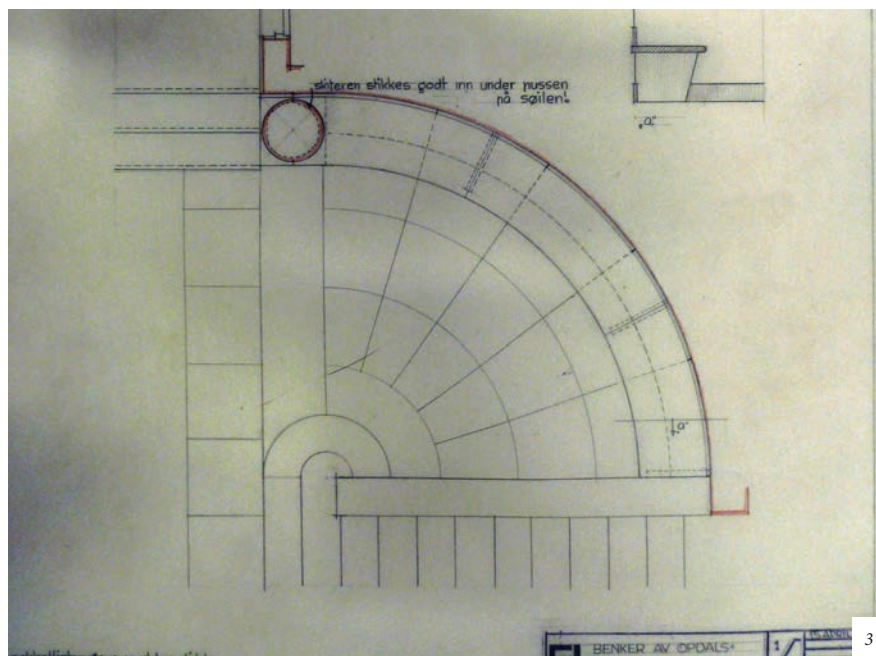
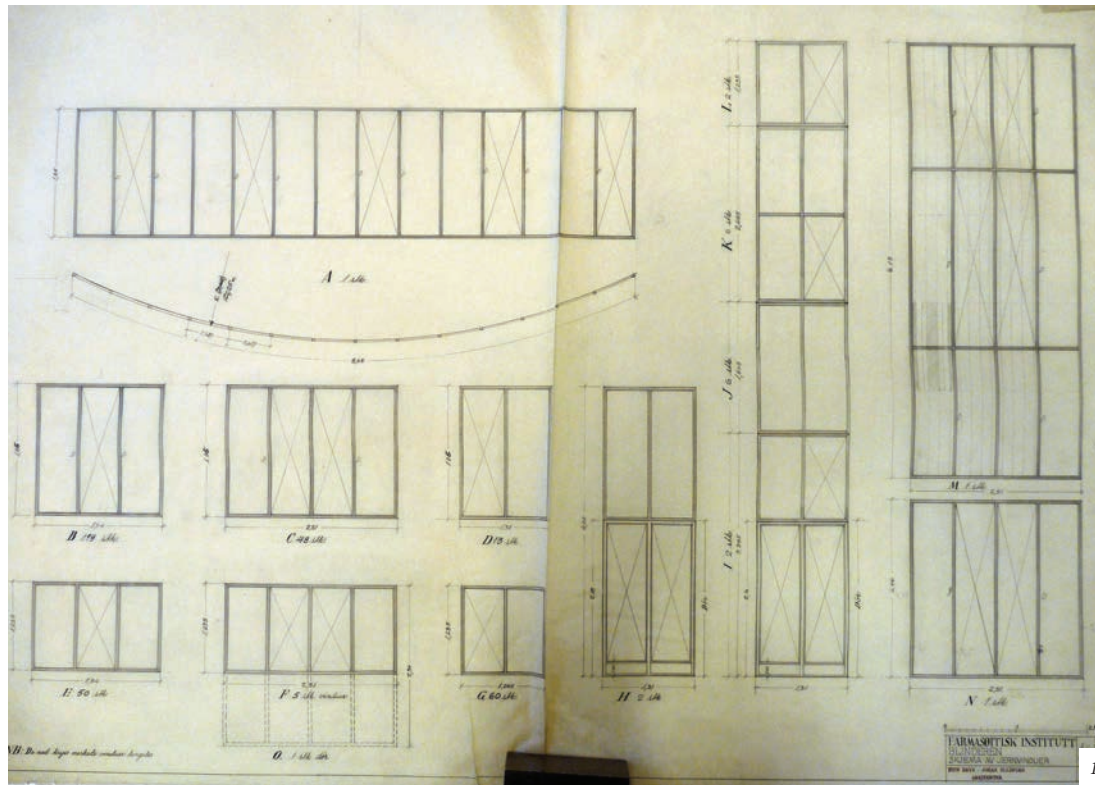

Til venstre: Bilde av trappen fra før restaureringen. Glassmonteren rett i front ble fjernet i forbindelse med reetablering av vinduet som var blitt blendet på 1950-tallet. (Foto: Eirik Bøe)

Til høyre:

- 1. Tegning av alle vindustypene i bygningen*
- 2. Inngangspartiet med glassvegg og vindfang*
- 3. Plan og snitt av helleleggingen, med beskrivelse av hvor de ulike skifertypene skulle brukes.*
- 4. Dørskjemaer med detaljtegninger og oversikt over glass-, lås- og beslagstyper. (Alle tegningene tilhører Arkitekturmuseet)*

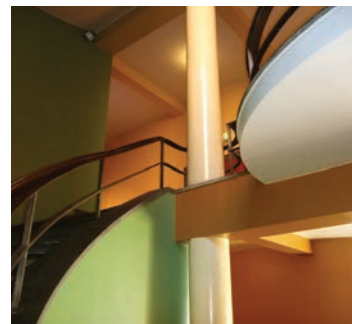
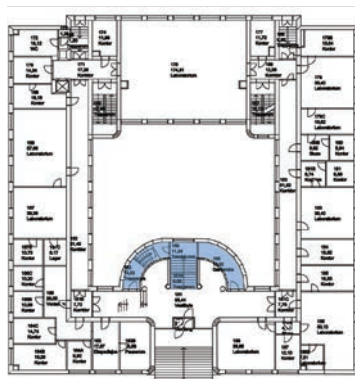

6 Katalog – interiør

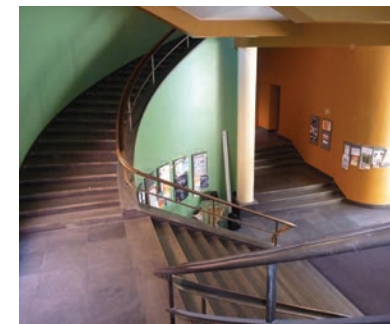
NAVN: **Trapp**

FUNKSJON: TRAPP

ETASJE: 1.–3. ETASJE (ROM 151A, 276 OG 378)

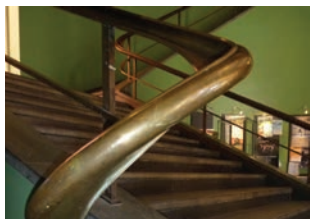
Etasjeskillet mellom 1. og 2. etasje

Trappen sett fra vestre trappeløp

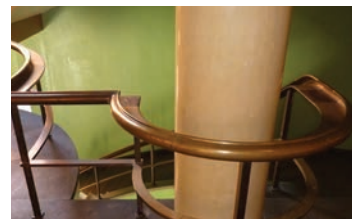
Avslutning av trappen i 1. etasje

Detalj av håndløperen

Inntrinn av Oppdalsskifer, opptrinn
av Valdresskifer

Håndløperen formet rundt søylene

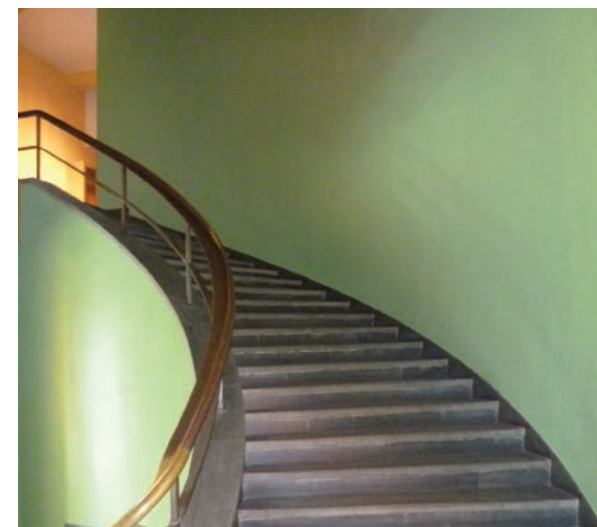
Detalj av trapperekverket, feste mot skifer

VERNEHENSYN

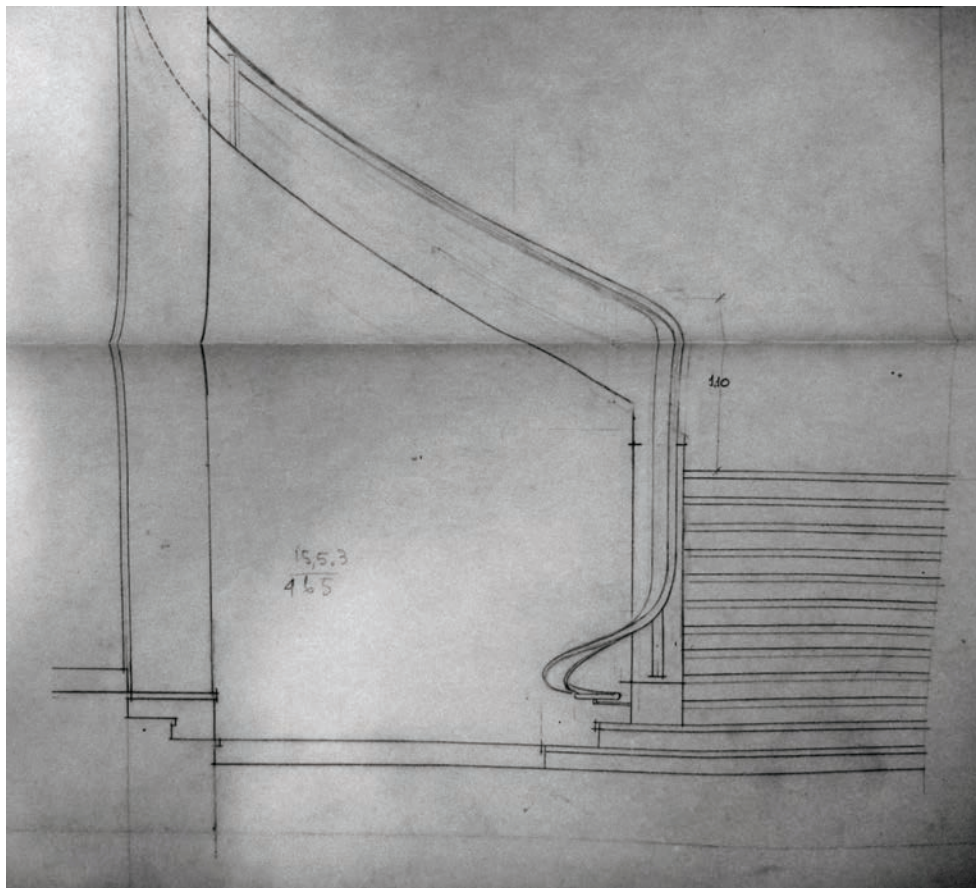
Trapperommet utgjør sammen med vestibylen en arkitektonisk helhet i alle tre etasjene, og har høy verneverdi. Rommet har etter fargeundersøkelser fått tilbake fargesettingen fra 1930-tallet og framstår i opprinnelig skikkelse. Den fire meter lange lysekronen, tegnet av Bryn og Ellefsen, er unik og særlig sårbar og må behandles med forsiktighet.

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Himling	I forbindelse med oppussingen av trapperommet ble flere lag nedsenket himling fjernet og den opprinnelige himlingen avdekket. Denne var blitt malt sølvfarget i 1936. Ny, slett himling ble etablert under den eksisterende (for varmeisolering og for å skjule tekniske føringer), og flaten ble malt med sølvfarge som opprinnelig.	Ved tilbakeføringen av fargesettingen i vestibylen og trapperommet ble det brukt en aluminiumsmaling tilsatt tørrpigment. Ved behov for oppmaling skal denne malingen/fargen brukes.
Vegger	Trapperommets vegg mot nord er avrundet, og trappeløpene følger veggens opp til 2. og 3. etasje. Veggene er av tegl, pusset og malt med linoljemaling.	Fargesettingen er tilbakeført og skal videreføres. Ved skader på puss og maling brukes tilsvarende mørtel og maling/farge som dagens. Grønnfargen er en blanding av 3030-G20Y og 3030-G30Y.
Vinduer	Store vindusfelt i trapperommets nordvegg, mellom 1. og 2. etasje er det et opprinnelig jernvindu.	Vinduet ble blendet på 1950-tallet, men ble reetablert i forbindelse med oppussingen av gårdsrommet i 2000. Vinduet har høy verneverdi, som et av få gjenværende, opprinnelige vinduer. Kan males med linoljemaling farge 0500-N.
Trapp og gulv	Hovedtrappen er plassert i forlengelsen av inngangspartiet og fører opp til et repos der den deler seg symmetrisk i to elipseformede løp. Trappetrinnene og gulvet er av oppdalsskifer, mens opptrinn og vanger er av valdresskifer. Dekkplaten på siden er av kleberstein. Ståltrekkverk og kraftig buede håndløpere i messing går i ett fra første til tredje etasje.	Skiferhellene krever kun rengjøring (se 10,6). Håndløperen er framstilt på følgende måte: Det bærende materialet er messing, i en hard legering. Dette er så behandlet med fornikling, dvs. at det gjennom elektrolyse er lagt på et tynt lag med nikkel. Nikkelen er meget tynn, slik at den varme fargen i messing skinner gjennom. Det er viktig å ikke pusse håndløperen med messingpuss el. slik at nikkel forsvinner – kun vask med mild såpe.
Belysning	Fra himlingen i trapperommet henger en 4 meter lang lysekron. Den består av åtte runde glassplater dekorert med sandblåste ringer, med tre glassylindre mellom og med en rund kuppel som avslutning.	Lysekronen er tegnet av Bryn og Ellefsen og har høy verneverdi, og er et svært viktig element i interiøret som må bevares.

6 Katalog – interiør

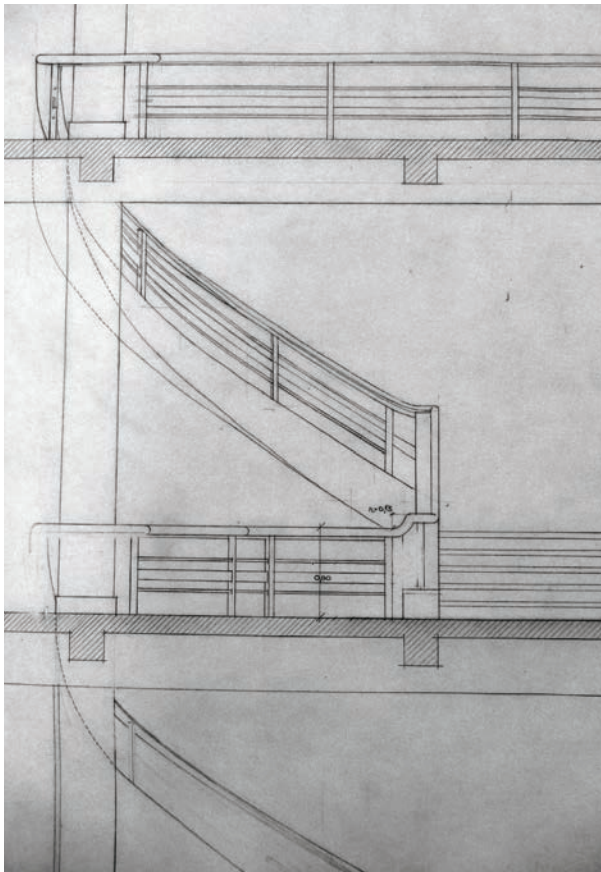
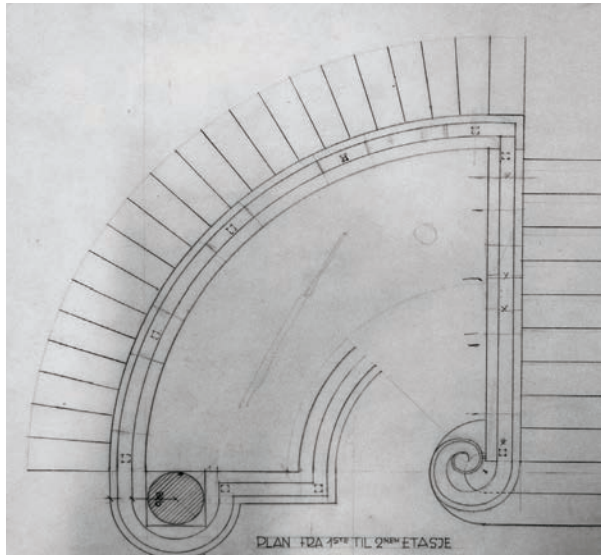
Over: Utsnitt av trappens avslutning i 1. etasje sett fra inngangspartiet. (Arkitekturmuseet)

Til høyre på denne siden: Fotografi av trapperommet før restaurering. Ved restaureringen ble platene i den nedsenkede himlingen erstattet med ny slett himling malt i opprinnelig farge.

Neste side: Snitt og plantegning av trappen (Arkitekturmuseet)

Foto av trapperommet etter restaurering. Foto: Bjørn Vidar Johansen, MUV

6 Katalog – interiør

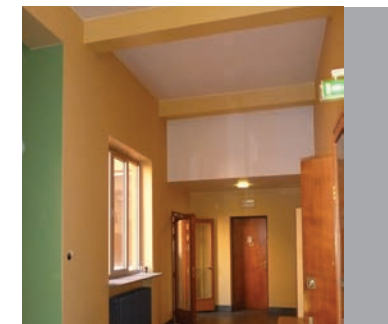
NAVN: **Vestibyle**

FUNKSJON: VESTIBYLE

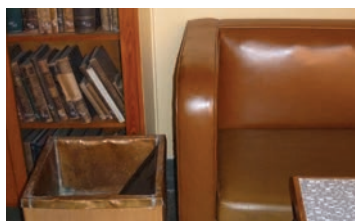
ETASJE: 2. (ROM 272)

Korridor

Vestibylens østre del

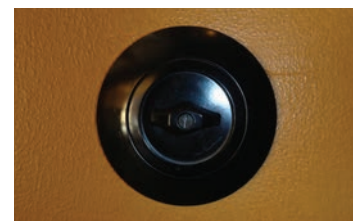
Detaljer av løst inventar

Opprinnelig radiator

Opprinnelig taklampe

Opprinnelig lysbryter

Stol tegnet av Bryn og Ellefsen

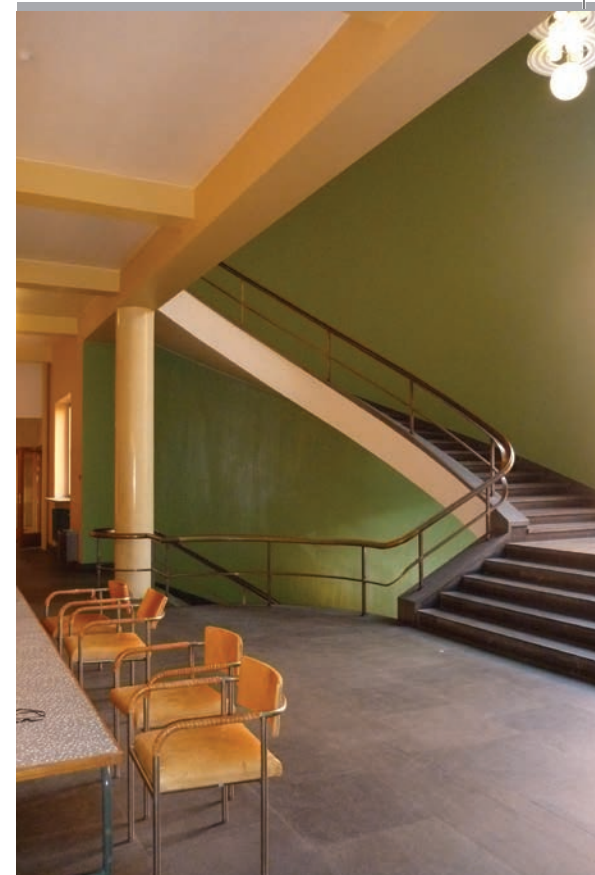
VERNEHENSYN

Vestibylene i 2. etasje er i likhet med de to øvrige etasjene tilbakeført til 1930-tallets fargesetting. En del av de opprinnelige, arkitekttegnede møblene som stoler, sofa, bord og skap er bevart. Mange av møblene som ble tegnet av Bryn og Ellefsen, er blitt skiftet ut i årenes løp. Det er derfor viktig å ta vare på de få som er igjen.

Vestibylene i 2. etasje før restaurering

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Himling	Hvitmalt himling av pusset betong mellom kraftige betongdragere malt med lys oker limfarge.	Himling med dragere kan males med limfarge i fargekodene: Himling: Hvit: 0500-N Takbjelker: Lys beige oker: 1020-Y20R/1030-Y20R
Vegger	Pusset tegl. Ifølge rapport fra NIKU ble ikke fargene vesentlig endret i 2. og 3. etasjes vestibyle i 1936, den opprinnelige, lyse okerfargen ble videreført. Den buede nordveggen ble malt grønn fra 1. til 3. et.	Små skader i pussunderlaget repareres med vannsparkel, større skader repareres med kalkmørtel. Oppmaling må skje med linoljemaling og fargekodene: Lys beige oker: 1020-Y20R/1030-Y20R Grønn: 3030-G20Y/3030-G30Y For søyler – se vestibylen i 1. et.
Vindu	Stort vindusparti på nordøstveggen mellom 2. og 3. repos.	Vinduet er et nyere aluminiumsvindu som har lav verneverdi. Utskifting er likevel søknadspliktig.
Dører	Opprinnelige, slette finérdører inn til vestibylens tilstøtende rom. Dørene inn mot korridorene på øst- og vestsiden er branndører utformet som kopier av de opprinnelige dørene.	Alle dørene, både de opprinnelige og nye, er omfattet av fredningen og kan ikke skiftes ut uten godkjenning. Dørgerikter er lasert på samme måte som i 1. et., men den mørkebrune lasuren er litt gråere og kaldere enn i 1. et.
Gulv	Oppdalsskifer lagt i rutemønster.	Skadde enkeltheller kan skiftes ut med heller av tilsvarende bergart, farge/struktur og overflatebehandling. Omlegging av større partier er søknadspliktig.
Løst inventar	Skinnstoler, bord, sofaer, veggskap som er tegnet av Bryn og Ellefsen.	Stolene ble reparert og trukket om ca. 1998. Løst inventar er ikke omfattet av fredningen, men det anbefales sterkt at dette tas vare på.
Belysning	3 pendellamper over bordene.	Lampene er omfattet av fredningen og kan ikke skiftes uten godkjenning fra Riksantikvaren.

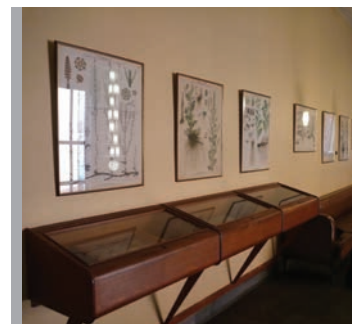
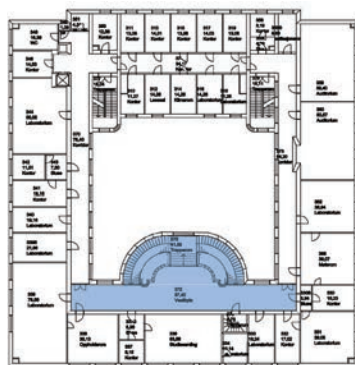

6 Katalog – interiør

NAVN: **Vestibyle**

FUNKSJON: VESTIBYLE

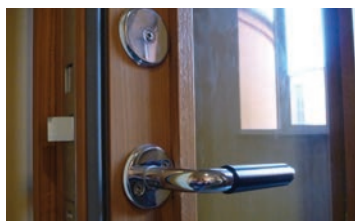
ETASJE: 3. (ROM 372)

Utstillingsmonter

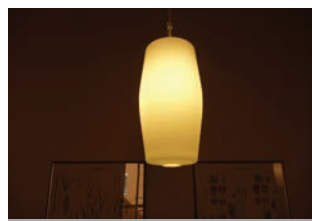
Arkitekttegnede skap

Detalj av ny brannør

Rekkverk rundt søylen

Pendellamper over bordet,
fra 1950-tallet

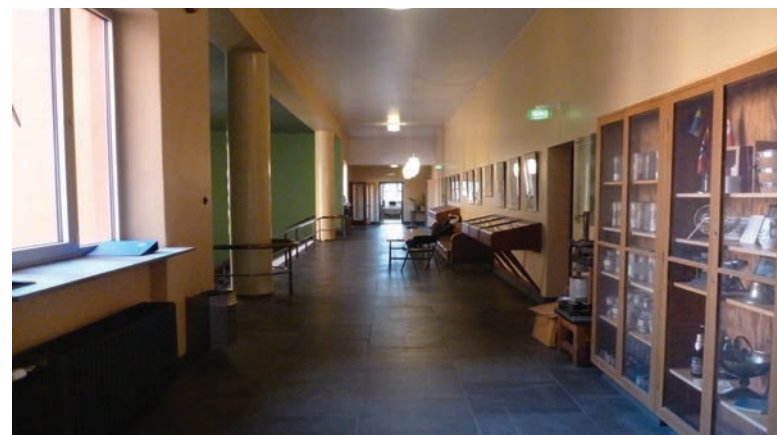
Arkitekttegnet radiator

Opprinnelig lampekuppel

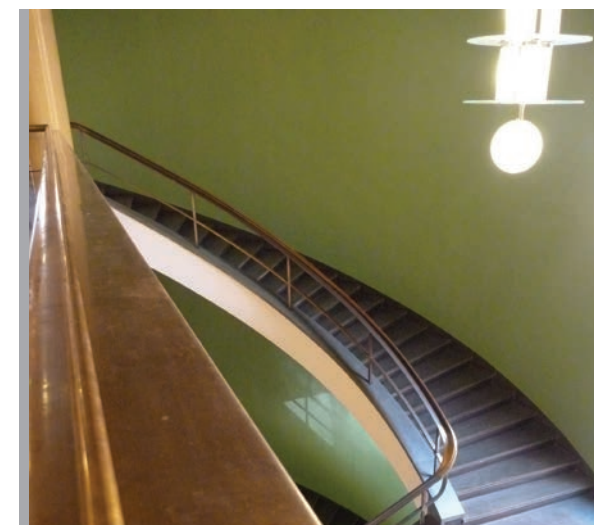
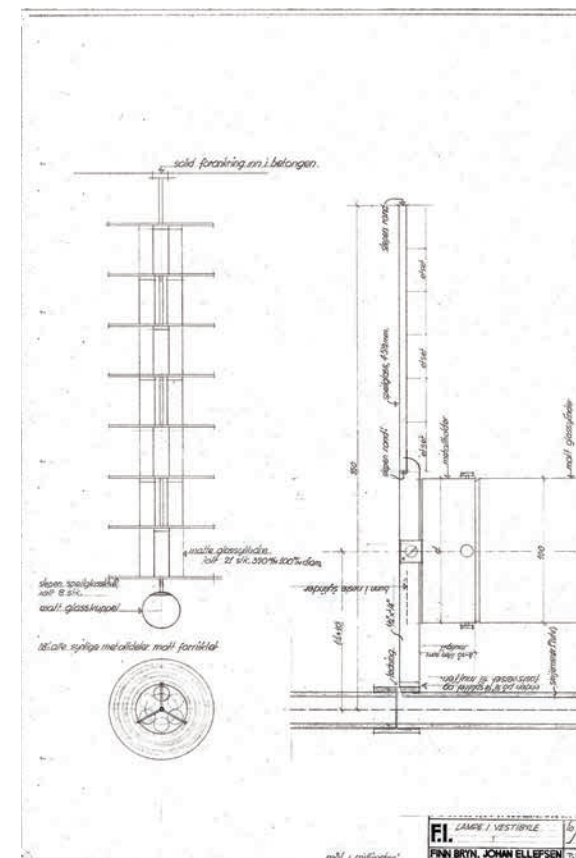
VERNEHENSYN

Vestibylene i 2. etasje er i likhet med de to øvrige etasjene tilbakeført til 1930-tallets fargesetting. En del av de opprinnelige, arkitekttegnede møblene som sofa, bord, skap og utstillingsmontre er bevart. Mange av møblene tegnet av Bryn og Ellefsen er blitt skiftet ut i årenes løp. Det er derfor viktig å ta vare på de få som er igjen.

Vestibyle sett fra vest

BYGNINGSDEL	BESKRIVELSE	TILTAK/VEDLIKEHOLD
Himling	Hvit, slett himling malt med limfarge.	Himling med dragere kan males med limfarge eller matt linoljemaling i fargekodene: Slett himling: Hvit: 0500-N Takbjelker: Lys beige oker: 1020-Y20R/1030-Y20R
Vegger	Pusset tegl. Ifølge rapport fra NIKU ble ikke fargene vesentlig endret i 2. og 3. etasjes vestibyle i 1936, den opprinnelige, lyse okerfargen ble videreført. Den buede nordveggen ble malt grønn fra 1. til 3. etasje.	Små skader i pussunderlaget repareres med vannsparkel, større skader repareres med kalkmørtel. Oppmaling må skje med linoljemaling og fargekode: Lys beige oker: 1020-Y20R/1030-Y20R Grønn: 3030-G20Y/3030-G30Y For søyler – se vestibylen i 1. etasje.
Vinduer	Stort vindusparti på nordøstveggen mellom 2. og 3. repos.	Vinduet er et nyere aluminiumsvindu som har lav verneverdi. Utskifting er likevel søknadspliktig.
Dører	Opprinnelige, slette finérdører inn til vestibylens tilstøtende rom. Dørene inn mot korridorene på øst- og vestsiden er branndører utformet som kopier av de opprinnelige dørene.	Alle dørene, både de opprinnelige og nye, er omfattet av fredningen og kan ikke skiftes ut uten godkjenning. Dørgerikter er lasert på samme måte som i 1. et., men den mørkebrune lasuren er litt gråere og kaldere enn i 1. etasje.
Gulv	Oppdalsskifer lagt i rutemønster.	Skadde enkeltheller kan skiftes ut med heller av tilsvarende bergart, farge/struktur og overflatebehandling. Omlegging av større partier er søknadspliktig.
Fast og løst inventar	Veggfaste montre, skap med glassdører, sofa og bord tegnet av arkitektene.	Løst inventar er ikke omfattet av fredningen, men det anbefales sterkt at dette tas vare på.
Belysning	Sylinderformede taklamper. Den store lysekronen i taket over trappen danner et fondmotiv mot nordøst.	Lampene er omfattet av fredningen og kan ikke skiftes uten godkjenning fra Riksantikvaren.

7 Historikk

7.1 | BAKGRUNN

Den dagen dørene ble åpnet for studentene på Farmasøytisk institutt på Nedre Blindern i 1932, markerte en milepæl i den norske farmasis historie. Endelig var farmasøyttopplæringen innlemmet på universitetet som et vitenskapelig studium på linje med den juridiske og medisinske embetseksamen. Dette hadde man kjempet for helt siden Norge ble løst fra Danmark i 1814. Hvorfor tok det så lang tid? Og hvordan kan det ha seg at farmasi som det sist innlemmede instituttet, ble det første som fikk eget nybygg på Blindern?

Svaret på det første spørsmålet er sammensatt. En årsak er likevel trukket fram som den viktigste; Den generelle oppfatningen blant universitetsfolk og politikere at apotekeryrket var til hinder for å gi faget universitetsstatus. Apotekeryrket ble sett på som et privilegert kjøpmannsykke, og man så det derfor som rimelig at apotekerene selv kostet opplæringen av sitt eget personell. Svaret på det andre spørsmålet hang sammen med finansieringsmodellen.

Fram til 1814 var de fleste farmasøyter i Norge danske eller tyske. Det krevdes eksamen ved Universitetet i København for å få privilegier til å styre et apotek. Etter 1814 jobbet man for å få til samme ordning ved det nyopprettede universitetet her til lands. Først i 1836 kom det en lov om farmasøytisk eksamen. Loven ga regler for selve eksamenen, men sa ingenting om krav til allmenn utdanning eller hvordan selve farmasøyttopplæringen skulle gjennomføres. Vendepunktet kom i 1874. Da ble det lagt planer om et eget farmasøytisk institutt. I den forbindelse ble det også bestemt at alle apotek skulle betale en viss prosent av omsetningen – en "instituttavgift" – som skulle gå til "Det praktiske farmasøytiske institutt i Kristiania". Samtidig ble det arbeidet med å modernisere undervisningsordningen. I 1884 kom det en ny reform, nemlig "Lov om farmasøyters utdanning m.v.". Her ble det stilt krav om midelskoleeksamen som grunnlag for farmasistudiet og gitt regler for apotekereksamen og den såkalte medhjelpereksamen. Loven av 1884 ga også kvinner adgang til farmasistudiet.

I 1909 ble instituttavgiften omgjort til en fast statlig avgift og dannet grunnlag for et fond – apotekavgiftsfondet. På denne måten ble en selvstendig finansiering av instituttet sikret. Med midler fra apotekavgiftsfondet ble Farmasøytisk institutt bygd, som det første av de planlagte instituttene på Blindern. Instituttet ble knyttet til universitetet gjennom kgl. res. av 3. juli 1931 og ble et vitenskapelig institutt på linje med de eldre instituttene ved universitetet. Det var derfor med begeistring at Ansgar J. Smith i Norges apotekerforenings tidsskrift i 1934 skrev: «Det er som om farmasien i vårt land plutselig er løftet høit op, har funnet sin rette plass blandt naturvitenskapene.»

Bilde fra lesesalen. Farmasistudiet ble tidlig populært blant jenter. I 1930-årene var det likevekt mellom mannlige og kvinnelige studenter, men etter krigen kom kvinnene i overvekt og har vært det siden.

Motsatt side:

1. Perspektivtegning av Farmasibygningen slik den ble presentert i arkitektkonkurransen i 1926. Forslaget viste en nyklassistisk bygning med kraftig gesims, hjørnekvader, hovedportal over 3 etasjer og vinduene spredd symmetrisk rundt hele bygningen. (Tegning overlevert fra UiO til Arkitekturmuseet.)

2. I dette utkastet er portal og gesims krympet og vinduene på sørfasaden konsentrert mot midten. Bygningen har beholdt klassistiske trekk, men forenklingen i fasade-uttrykket viser at impulsen fra funksjonalismen begynner å gjøre seg gjeldende.

3. I dette stadiet av prosjekteringen har Farmasibygningen fått en klar, funksjonalistisk stildrakt. Hovedfasaden mot syd har vindusbånd, hovedportalen har fått en stram, geometrisk form og takgesimsen er ytterligere redusert. Synlige "rester" fra det opprinnelige utkastet vises i en kraftigere markering over portalen og ved etasje-båndene under vindusrekkene.

4. Farmasibygningen har fått sin endelige utforming. Etasjebånd er fjernet, kun overgangen mellom sokkel og teglvegg er markert med lys granitt. Hovedinngangen har ett bredt trappeløp og omrammingen rundt inngangspartiet er markert med granitt i lik bredde på alle tre sidene.

7.2 | PLANLEGGING OG UTBYGGING

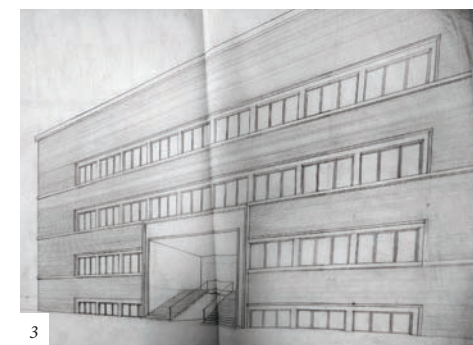
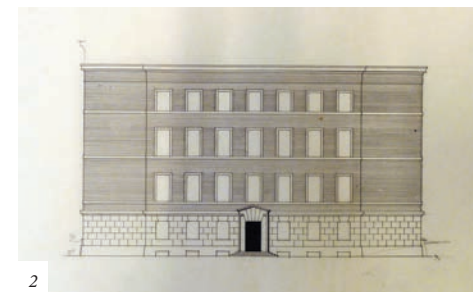
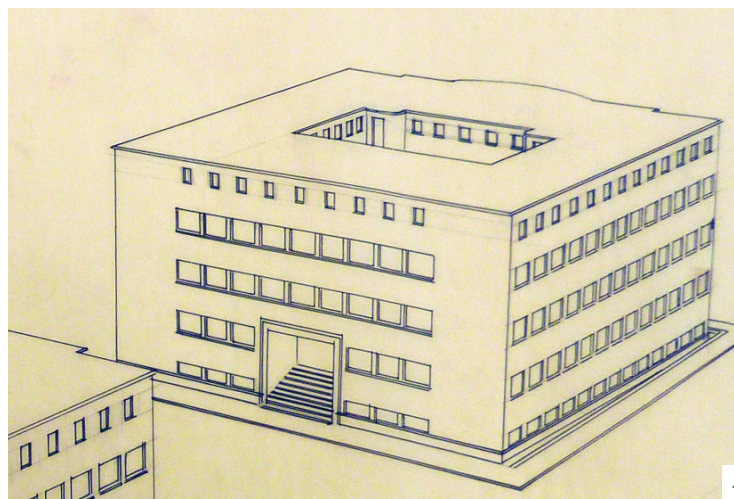
Parallelt med arbeidet med en ny studieordning og planer for et farmasøytisk institutt, ble det også lagt planer for en utvidelse av universitetet på Blindern. I 1923 ble det utlyst en konkurranse om reguleringsplan for området. Konkurransen ble vunnet av professor Sverre Pedersen ved NTH i Trondheim. Pedersens vinnerutkast og den senere bearbejdede reguleringsplanen er grundig beskrevet i boka "Byen og Blindern" og skal derfor kun kort skisseres her.

I reguleringsplanen ble universitetsanlegget anlagt langs en akse som på papiret strakte seg fra Blindernplatået og ned til Vigelandsparken på Frogner og videre ned til Frognerkilen. Med utgangspunkt i Sverre Pedersens reguleringsplan ble det i 1926 utlyst en arkitektkonkurranse. Arkitektkonkurransen omfattet en skissering av de store linjene for et nytt universitetsanlegg, samt mer detaljerte planer for tre bygninger; Fysikk/kjemi, Farmasi og Teoretisk astrofysikk. Vinnerutkastet "Fond", signert Finn Bryn og Johan Ellefsen, viste et bygningskompleks i nyklassisistisk stil. Institutt for farmasi ble tegnet med en kvadratisk grunnplan i 3 etasjer med kjeller og loft og med et gårdsrom i midten. Instituttet skulle ha tre avdelinger som hver skulle ha én etasje; Farmasøytisk kjemi, Teknisk kjemi og Farmakognosi.

Fra 1926 og til byggestart ble utkastet endret i tråd med den nye arkitekturretningen som etter hvert vant innpass, funksjonalismen. Ikke alle var like glade for det. Aker skjønnhetskommisjon hadde følgende kommentar til byggesøknaden i 1928: «Skjønnhetsrådet antar at man ikke kan hindre at en arkitektoniske utforming av den forelagte bebyggelsen kommer til utførelse, man kan ikke annet enn å beklage, at et stort universitetskompleks påbegynnes i en arkitektonisk form som nærmest har karakter av verkstedbygning.» Det opprinnelige utkastet viste en bygning med slakt valmtak, markert sokkeletasje og gesims mellom 1. og 2. etasje, samt en kraftig og fremspringende hovedgesims. I det endelige

utkastet var grunnplanen i hovedsak beholdt (med unntak av innvendig hovedtrapp og et framspring på sørvestsiden), men fasadene ble ikledd en funksjonalistisk stildrakt med flatt tak, vindusbånd og mye mindre markerte gesimser. Det se ut til at det siste virket fremmed for bygningsmyndighetene. Da byggesøknaden ble behandlet for andre gang, skriver bygningssjefen: «Av både praktiske og estetiske grunde må bygningsrådet instendig henstille arkitektene å anvende en kraftigere (mer utspringende) hovedgesims.»

Grunnsteinen ble nedlagt 22. juni 1929. Arbeidet fortsatte fram til våren 1931. En arbeidskonflikt gjorde at det planlagte studentopptaket måtte utsettes, slik at det farmasøytiske institutt ikke fikk åpnet for studentene før vårsemestret 1932. Dersom den tidligere siterte Ansgar J. Smith er representativ for en gjengs oppfatning, var farmasøytene begeistret for både for beliggenhet og utforming: «...bygningen i seg selv er imponerende. Den skjønne, frie beliggenheten oppe på høiden fremhever den overmåte enkle, moderne stil med de rolige linjer.»

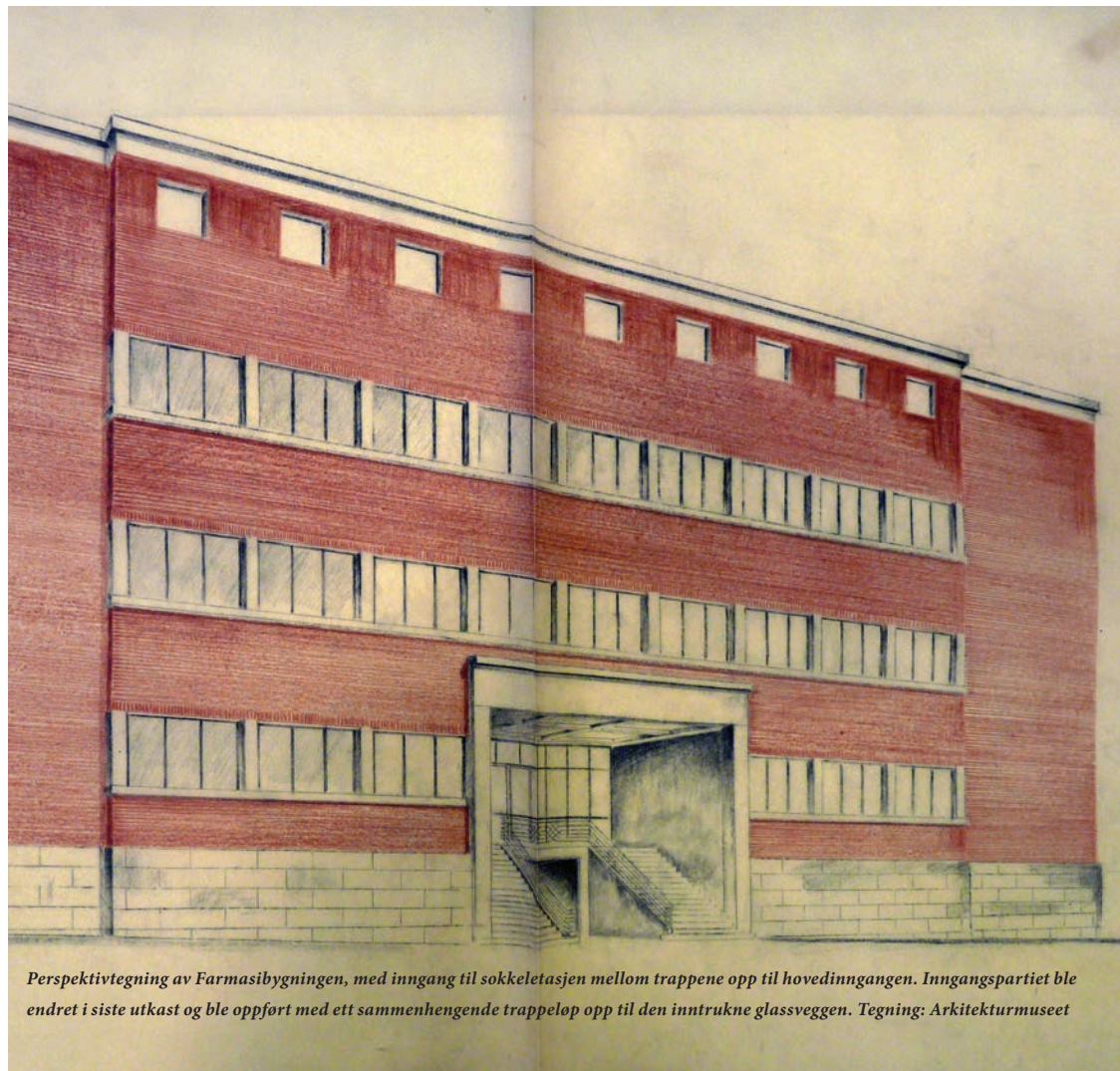

7.3 | FARMASIBYGNINGEN SOM NYBYGG

Farmasibygningen ble anlagt som en karrébygning (kvadratisk bygning med gårdsrom i midten). Bygningen er oppført på fjell, med armerte betongdekker. Den har bærende yttervegger av tegl og innervegger av betong. Tak og samtlige etasjeskiller er også utført i betong. Bygningen hadde en samlet grunnflate på 7000 m². I Norges Apotekerforenings tidsskrift nr. 21, 1932 er plan- og romløsning beskrevet: «*Fra hovedinngangen på sydsiden går man inn i en rummelig vestibyle hvorfra en bred trapp fører opp til en 2nen og 3dje etasje. Gjennom korridorer som vender ut til mot den rummelige, firkantede gårds plass, er der lett adgang til de forskjellige rum i hver etasje. Etasjene er for øvrig forbundet til hverandre med heis.*» I boka «Byen og Blindern» er trapperommet i Farmasibygningen karakterisert som et stilmessig møte mellom barokk nyklassisisme og funksjonalisme. Da det stod ferdig, var det beskrevet som det mest storslagne, norske trapperommet som var bygd siden vestibylen på Slottet.

I kjelleretasjen (som ligger over bakken) var det bolig for vaktmester, medisinkjeller, støteboder med tørkeskap, pulverkvern og kule mølle, samt diverse lagerrom, verksteder og mørkerom. Varmeanlegget var også plassert i kjelleren.

1. etasje inneholdt rom for tabletering og dragering, offisin, diverse laboratorier, håndbibliotek, veieværelse, arbeidsrom og laboratorier for amanuensis og viderekomne studenter. I første etasje lå også professorens kontor og laboratorium. 2. etasje rommet bibliotek, møtesal, laboratorium for farmasøytisk kjemi, håndbibliotek, kontor og laboratorium for professoren. I 3. etasje lå farmakognostisk samling med særskilt leseværelse utstyrt med drogesamling og herbarium. Videre fantes farmakognostisk og botanisk øvelsessal, et stort og et lite auditorium, øvelsessal for bakteologi, samt kontor og laboratorium for professoren. På loftet var det avsatt rom for farmahistorisk museum og for kontroll av farmasøytiske spesialpreparater.

Perspektivtegning av Farmasibygningen, med inngang til sokkeletasjen mellom trappene opp til hovedinngangen. Inngangspartiet ble endret i siste utkast og ble oppført med ett sammenhengende trappeløp opp til den inntrukne glassveggen. Tegning: Arkitekturmuseet

Nedre Blindern ferdigbygd med Farmasi-, Fysikk- og kjemibygningene og Institutt for teoretisk astrofysikk. Foto: MUVs fotosamling, UiO

Farmasibygningen ferdig oppført, men området er fortsatt en byggeplass. Foto: MUVs fotosamling, UiO

Fasadene mot nordøst (t.v.) og nordvest (t.h.). Foto: MUVs fotosamling, UiO

Nordøst- og nordvestfasaden. Foto: MUVs fotosamling, UiO

7.4 | ARKITEKTENE

Farmasibygningen ble, i tillegg til Fysikk- og kjemibygningen og Svein Rosselands hus tegnet av Finn Bryn (1890–1975) og Johan Ellefsen (1895–1969), to av norsk funksjonalismes fremtredende arkitekter. Samarbeidet deres startet i studietiden på arkitektlinjen på NTH i Trondheim, hvor de begge avla diplomeksamen i 1916. Etter eksamen arbeidet begge som assistenter hos Georg Greve og Arnstein Arneberg før de i 1922 startet eget arkitektkontor.

Begynnelsen av 1900-tallet var en brytningstid i norsk arkitekturhistorie. I studietiden rådet nasjonalromantikken, der arkitektene hentet stilidealene fra norsk middelalder og renessanse. Samtidig hadde man arkitekter som Henrik Bull, som tegnet store bygninger i jugendstil (eksempel: Historisk Museum). På 20-tallet slo nyklassisismen gjennom og kom til å prege Bryn og Ellefsens første arbeider. Konkurranseskildringen for Blindernområdet er et godt eksempel, der Fysikkbygningen er tegnet med tempelgavl, søyler og kuppel i midtpartiet. På samme måte er bearbeidningen av utkastet til ferdig prosjekt et godt eksempel på stilsiftet fra nyklassisisme til funksjonalisme.

Studieturer i Europa i 1926 ble vendepunktet for dem begge. Inspirert av nye ideer og det nye arkitektursynet ledet av arkitekter som Le Corbusier ble Blindernprosjektet tegnet om til det fant sin endelige form i 1928. Resultatet ble noen av landets første offentlige funksjonalistiske monumentalbygninger med flate tak, glatte teglfasader og vindusbånd. Alle møbler og detaljer i interiørene ble tegnet ned til hver minste detalj. Med universitetsbygningene hadde de funnet et formspråk som de forble tro mot.

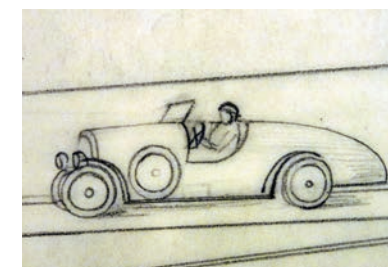
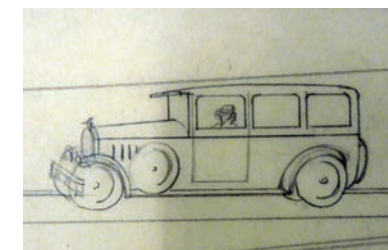
Samarbeidet mellom Bryn og Ellefsen varte til 1940. Sammen tegnet de bl.a. Marienlystblokkene, Aftenpostens bygning i Akersgata og Valler realskole og gymnas. Etter frigjøringen deltok Finn Bryn i arbeidet med gjenoppbyggingen av Finnmark. Han fortsatte sitt virke som arkitekt og huskes særlig for sine skole- og kirkebygg;

Sogn studentby og kirkene i Molde og Kautokeino og på Bygdøy hører til hans mest kjente verk. Johan Ellefsen ble etter hvert mer opptatt av byplanlegging og regulering. I 1935 la han fram en framtidsrettet reguleringsplan for Vika sammen med Ove Bang. Etter krigen fortsatte han med planarbeid på Oslo byplankontor.

Universitetsbygningene på Blindern var Bryn og Ellefsens første og største prosjekt. Finn Bryn tegnet senere også Geologibygningen og ZEB-bygningen.

Arkitektene Bryn og Ellefsen. Bildet er en collage, blanding av tegning og foto som arkitektene selv har laget. De har klippet ut bilder av seg selv og limt dem inn slik at det ser ut som de står på gressletten på sørsiden, med Fysikkbygningen strålende i bakgrunnen.

Ikke bare bygningene, men også bilene som arkitektene tegnet inn på perspektivtegningene, endret stildrakt i løpet av prosjekteringsfasen. Tegningene er utsnitt hentet fra arkitekttegninger av Blindernbygningene. (Arkitekturmuseets samling)

7.5 | OVERSIKT OVER ENDRINGER

1929–31:

Bygningen oppført. Vestibyle og trapperom ble malt i en lys okerfarge, med oljebehandlet treverk.

1932:

Dørene åpnet for første studentkull.

1936:

Trapperommet ble malt på nytt, mulig i forbindelse med en stor åpningsmarkering for de tre bygningene; Fysikkbygningen, Astrofysisk institutt og Farmasibygningen. Vestibyle/trapperom fikk nå en helt annen karakter, med sølvfarget tak i 3. etasje mot grønne og okerfargede vegger og bjelker. Dette var populære farger i tiden og ble bl.a. benyttet i arkitekt Korsmos hjem i Lille Frøens vei, oppført i 1929.

1944:

Provisorisk leilighet innredet på loftet for en av instituttets funksjonærer. To loftsrom på nordøstsiden omgjort til stue og soverom, og et tekjøkken mot bakgården ble innredet til kjøkken.

1948:

Mindre innvendige ombygginger i loftsetasjen, bl.a. for å etablere mørkerom.

1953:

Oppsetting av delevegger i kjelleretasjen (delvis av pusset tegl, delvis kledd med gips). Perkulasjonsrom ble avdelt for å få laboratorium og dusj. Verkstedsrom delt for å få et avdelt prøverom. Oljefyringsanlegg installert i kjelleren.

1958:

Ny døråpning og delevegg i forsamlingsalen i 4. etasje, for å få

større sal og nytt kjøkken. Det ble satt inn “Sesam” foldevegg og ny dør. Ny gipsplatekledd delevegg.

1986:

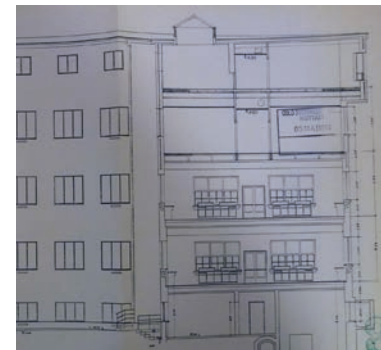
Auditoriet i 3. og 4. etasje bygd om til kontorarealer (Sigmund Amundsen Arkitekt MNAL). Det ble lagt inn nytt etasjeskille av 15 cm Siporex-elementer med 6 cm armert påstøp, lagt på bærende stålkonstruksjoner. Eksisterende tregulv i 3. etasje ble revet og nytt lagt over betongdekket. Akustiske himlinger A30 lagt under ventilasjonskanaler i korridorer i 1.–4. etasje. Nytt ventilasjonsanlegg installert (Eriksen og Horgen). Jernvindue med enkeltglass ble skiftet ut med aluminiumsvinduer m/isolerglass. (Byggemelding 30/1986, Byarkivet)

2000–2001:

Bygningens indre gårdsrom ble pusset opp i samarbeid med Riksantikvaren og NIKU. Oppussingen omfattet hugging av hele pussflaten på alle fasadene med unntak av fasaden rundt trapperommet. Pussen ble hugget ned til eksisterende tegl, øvrige flater ble kalkblåst. Fasadene ble gjenoppbygd med ny puss av kalkmørtel og malt med kalkmaling (fra Keim) i opprinnelig gul okerfarge. Alle sålbenkbeslag ble skiftet, og renner og nedløp av kobber ble reparert. I samarbeid med Riksantikvaren ble det også besluttet at det tidligere gjenbygde vinduet i trapperommet skulle reetableres. Ny heis og nye toaletter ble etablert og div. laboratorieområder rehabilitert. (Leif Olav Moen Arkitektkontor AS)

2004:

Brannsikring og restaurering av vestibylen. Det ble gjennomført fargeanalyse av NIKU som avdekte flere fargelag. Det ble valgt å tilbakeføre til “fase 2”, dvs. ca 1936. Nye branndører ble produsert etter originaltegningene til Bryn og Ellefsen. Kopier av original lysarmatur fra Høvik Lys ble produsert.

Øverst: Snitt av bygningen med opprinne-lig auditorium over to etasjer i 3. og 4. etasje, utsnitt.

Nederst: Snitt av ny situasjon etter ombyggingen i 1986, utsnitt. (Tegninger: Byarkivet i Oslo)

8 Bygningsbeskrivelse og verneverdier

8.1 | PLANLØSNING OG INTERIØR

Farmasibygningen har en kvadratisk grunnplan i 4 etasjer med et indre gårdsrom. Vestibyle i inngangspartiet har en monumental hovedtrapp og sterke, arkitektoniske kvaliteter. Hovedtrappen har et sentralt løp som deler seg i to trappeløp på reposene, og følger den avrundede veggen opp til 2. og 3. etasje. Korridorene på øst- og vestsiden ligger inn mot bakgården, med kontorer, laboratorier og undervisningsrom mot ytterfasaden. I nordre del av bygningen er det to bitrappes med avrundet hjørne inn mot bakgården. Mellom trappene er det store laboratorier i 1. og 2. etasje. Et tidligere auditorium over to etasjer ble bygd om til kontorer i 3. etasje og seminarrom/ventilasjonsrom i 4. et. Mellom trapp/vestibyle og ytterfasaden på sørsiden finnes lesesal, bibliotek og mindre kontor og oppholdsrom. I 3. etasje ligger også det såkalte "Drogerommet", en farmakologisk studiesamling med opprinnelig interiør.

8.2 | MATERIALBRUK OG EKSTERIØR

Farmasibygningen er et frittliggende, kubisk volum med atrium i midten, tilsvarende hver av de to fløyene i Fysikkbygningen. Den er oppført med rød teglstein lagt i munkeforband. Sokkelen er av grågrønn labradorstein, markeringer rundt portaler, dører og vinduer er av hvit størenggranitt. Fundament, etasjeskiller (gulv/tak), trapper, dragere og bærende, innvendige søyler er av armert betong. Øst- og vestfasaden har trefagsvinduer i rekker i de tre nederste etasjene, tofags vinduer i øverste etasje. Nordfasaden har vindusbånd bestående av firefagsvinduer med vertikale granittfelt mellom de to nederste etasjene, frittstående tofagsvinduer i 3. etasje og en konveks bue med vindusfelt i 4. etasje. Hovedfasaden mot syd har en monumental portal markert med store hugne blokker av granitt og med et inntrukket inngangsparti. Vindusplasse-ring er langt på vei lik nordfasaden. Samtlige vinduer i bygningen hadde opprinnelig rammeverk av jern, men er senere blitt skiftet ut med vinduer av aluminium. Enkelte av de opprinnelige vinduene er bevart, blant annet i trapperommets vegg mot bakgården og i enkelte av kjellervinduene mot bakgården.

8.3 | BELIGGENHET OG UTEMILJØ

Bygningen ligger på Nedre Blindern, på østsiden av hovedaksen mellom Georg Sverdrups hus og Fysikkbygningens østre fløy. Farmasibygningen ligger vis-à-vis Helga Engs hus på den andre siden av Studenttorget. Sammen danner disse bygningene med plassen mellom en pendant til Fysikkbygningen og markerer overgangen mellom tverraksen i øst-vestlig retning og den forskjøvne gangaksen fra Øvre Blindern-området. Farmasibygningen ligger mellom 3 veier; Sem Sælandsvei i sør, Moltke Moes vei på østsiden og Blindernveien på nordsiden.

Plassen mellom Farmasibygningen og Helga Engs hus, Studenttorget, ble nyanlagt på midten av 1990-tallet, etter ferdigstillingen av Helga Engs hus, av landskapsarkitekt Bjarne Aasen. Plassen har et dekke av granitt og skifer og har markert forskyvingen av hovedaksen i markdekket. På plassen mellom Farmasibygningen og Fysikkbygningen, et område som tidligere var bebygd med brakker, er det nå laget parkering. Opprinnelige trær er beholdt og supplert, og plassen er etablert med nye kantstein og vegetasjon.

8.4 | VERNEVERDIER

Farmasibygningen er den eldste universitetsbygningen på Blindern. Den ble planlagt og prosjektert i en brytningstid, der funksjonalismen slo igjennom og fortrenget tidligere klassiske formidealer, og er en del av hovedverket til to av denne stilepokens mest sentrale arkitekter, Bryn og Ellefsen. Stilsiftet kommer særlig til uttrykk i tegningsmaterialet, der det opprinnelige utkastet i nyklassisistisk stil etter hvert endrer karakter og ikles en funksjonalistisk drakt. Da bygningen stod ferdig, fantes det flere funksjonalistiske bygninger rundt omkring i landet, men ingen monumentalbygg av denne størrelsen. Farmasibygningen ble oppført i en tid da ferdigelementer og masseproduserte hyllevarer hørte framtida til. Alle detaljer fra konstruksjon, fast inventar, møbler og belysning ble spesialtegnet av arkitektene. Bygningen har derfor høy materialkvalitet og stor arkitekturhistorisk verdi.

9 Tilstand, tiltak og planer

9.1 | TEKNISK TILSTAND

For bygningens tekniske tilstand vises det til Eiendomsavdelingens til enhver tid gjeldende, samlede tilstandsvurdering. Denne rapporten vil være utgangspunkt for universitetets vedlikeholdsplaner.

9.2 | BRANNVERN OG SIKRING

Bygningen er tilkoblet direkte varsling til brannvesenet ved utløst alarm. Brannsikkerheten er Eiendomsavdelingens ansvar. Det foreligger ingen pålegg fra brannvesnet per 2014, men bygningen vil kunne bli pålagt omfattende branntekniske tiltak hvis det skal gjennomføres større ombygginger.

9.3 | UNIVERSELL UTFORMING

Det er én reservert p-plass for bevegelseshemmede ved hovedinngangen i Sem Sælunds vei. Det er to innganger til bygningen. Hovedinngangen er sydvestvendt og henvender seg mot Sem Sælunds vei. Det er trapper som leder opp til inngangen. Det er en sideinngang som kan anvendes av rullestolbrukere, men det må gis beskjed på forhånd. Det er én heis i bygningen. En del av dørene i trafikkarealer og fellesfunksjoner har terskelhøyde og åpningskraft som overstiger det som er foreskrevet. Ved behov vil tilrettelegging vurderes. Det er to HC-toaletter lokalisert i 2. og 3. etasje. Det er ikke teleslynge i bygningen.

9.4 | SMÅ TILTAK, SOM SKILT, BELYSNING ETC.

9.4.1 Skilting

Universitetet har utarbeidet en egen designmanual. Ved montering av nye skilt skal skiltmalen følges. Montering av nye skilt gjøres i samråd med Eiendomsavdelingen.

9.4.2 Belysning

Deler av belysningen innvendig og utvendig i Farmasibygningen er spesialtegnet av arkitekten og er en integrert del av arkitekturen. Montering av ny belysning gjøres i samråd med Eiendomsavdelingen.

Saksbehandlingsregler er omtalt i kapittel 3, pkt. 3.3.

10 Råd om vedlikehold av typiske bygningsdeler

Hovedregel for behandling av fredete og bevaringsverdige bygninger og anlegg er at det må søkes om tillatelse for alle tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. For utdyping av hva som anses som vanlig vedlikehold og hva som er søknadspliktige tiltak, se kap. 5.

10.1 Tegl

Teglstein er laget av brent leire, og produksjon av tegl i Norge går helt tilbake til slutten av 1200-tallet. Tradisjonelle murvegger kan være massive eller hulmurer. De ble fuget med kalkmørtel til et stykke inn på 1900-tallet. I dag har vi ikke teglproduksjon i Norge. I moderne byggeri er bærende teglvegger mindre vanlig. Siden siste del av 1900-tallet er tegl ofte brukt i skallmurer eller som forblending av betongkonstruksjoner, da med fuger av sementmørtel eller KC-mørtel. Teglvegger som står ubehandlet, såkalt blankmur, er oftest av en hardbrent teglstein med god frostbestandighet. Arkitektenes beskrivelse av Farmasibygningen er ikke bevart, men i beskrivelse for Fysikkbygningen refereres det ofte til Farmasibygningen. Man kan derfor anta at murarbeidet ble utført med tilsvarende materialer: Håndbanket, førsteklasses tegl som ble murt i munkeforband med fulle og tette fuger. Det er beskrevet at det skulle brukes sementblandet kalkmørtel. I byggesaksdokumentene fra 1920-tallet er det opplyst at Farmasibygningen er oppført med bærende yttervegger av 1 1/2 steins tegl, murt med sementblandet kalkmørtel i forholdet 1:2:6.

TILSYN OG FOREBYGGENDE TILTAK

- ▶ Tilsyn bør gjennomføres årlig. Sjekk særlig områder som er utsatt for fuktighet, som områder nær terreng, nedløpsrør og vegetasjon.
- ▶ Sørg for at fuktbelastningen reduseres. Hold vegetasjon borte fra husveggen.
- ▶ Hvis fasaden er skitten eller dekket av alger og mose, må den rengjøres, gjerne med spesialprodukter. Unngå spyling med høyt trykk!
- ▶ Se etter om muren har setninger og sprekker. Hvis det er store sprekker, bør disse overvåkes (med måleapparater eller gipsplomber) for å se om de er aktive.
- ▶ Er det tegn til avskalling eller frostsprengning av tegloverflaten, kartlegg årsaken.
- ▶ Saltutslag på fasaden tyder på fukttransport. Kartlegg årsaken og vurder tiltak.
- ▶ Festepunkter bør etableres i fuger, så man unngår borehull.
- ▶ Skadde teglstein kan skiftes ut med tegl med tilsvarende størrelse, farge og overflate. Vær obs på at fugebredde og dybde må følge opprinnelig utførelse.
- ▶ Misfarging og utsprengte fuger kan skyldes korrosjon i fugearmoring. Skaden må utbedres, eventuelt ved utskifting til ny korrosjonsbestandig armering. Dette er søknadspliktig.
- ▶ Utette fuger utbedres med mørtel tilpasset den opprinnelige, dvs KC-mørtel.

MER INFORMASJON

SINTEF Byggforsk Kunnskapssystemer:

- 723.235 Murte fasader. Skader og utbedringsalternativer
- 723.308 Eldre yttervegger av mur og betong. Metoder og materialer
- 742.302 Tilsyn og vedlikehold av utvendige mur-, puss- og betongoverflater m.fl.

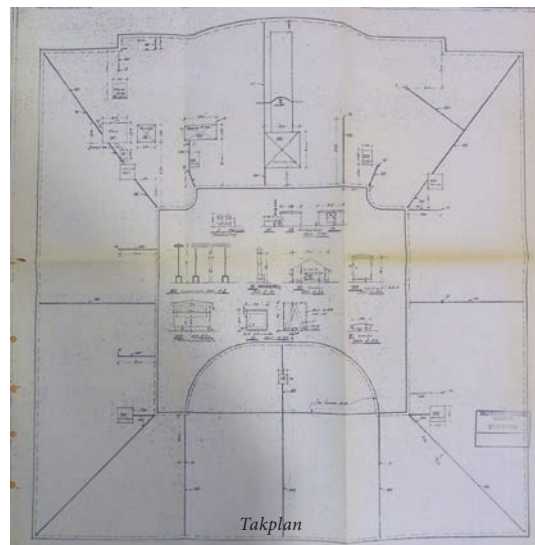
10.2 Taktekking, renner og nedløp

Taket på Farmasibygningen har papptekking og beslag av kobber. Opprinnelig beskrivelse av konstruksjonen mangler, men det er grunn til å tro at taket ble konstruert på samme måte som på Fysikkbygningen (merknad i beskrivelsen om at "takbelegg utføres som på Farmasøytisk institutt").

Fysikkbygningen er opplyst å være avrettet med 7 cm cementmørtel (fra 1:50 til 1:100 fall) oppå betongtak og 8 cm tykke korkplater. Renner og nedløp i kobber mot bakgården sikrer vannavrenning mot sluk midt på gårdsplassen.

TILSYN OG FOREBYGGENDE TILTAK

- ▶ Alle tak må inspiseres med jevne mellomrom, og helst etter perioder med løvfall, mye snø og/eller langvarig kulde.
- ▶ Sjekk at ingen sluk er tilstoppet av løv og skitt.
- ▶ Sjekk at alle avslutninger, tilslutninger og beslag er i orden.
- ▶ Sjekk at omleggsskjøter er i orden og belegget uten perforeringer, sprekker eller andre mekaniske skader.
- ▶ Værforholdene forut for en lekkasje kan være avgjørende for å finne skadeårsaken. Husk at vannet kan renne inni konstruksjonen, utettheten kan være et annet sted enn der vannet kommer ut inne.

VEDLIKEHOLD

- ▶ Forventet levetid er inntil 25 år. Når belegget blir utmagret og mister skiferbestrøingen, er det på tide å tekke om. Bitumenholdige bstrykningsmidler kan i noen tilfeller forlenge levetiden noen år.
- ▶ Sprekker og mindre skader i belegget kan utbedres lokalt ved å sveise over en lapp.
- ▶ Hovedregelen ved omteking er at den nye tekkingen legges direkte oppå den gamle. Eksisterende tekking fjernes kun når det er store ujevnheter i underlaget. Blærer og valker i det gamle belegget skjæres ned før nytt belegg legges på.

MER INFORMASJON

SINTEF Byggforsk Kunnskaps-systemer:

- 744.201 Tak tekket med takfolie eller asfalttakbelegg. Vedlikehold, utbedring og omteking
- 544.203 Asfalttakbelegg. Egenskaper og tekking
- 725.118 Skader i kompakte tak. Årsaker og utbedring
- 525.921 Takrenner og nedløpsrør

10 Råd om vedlikehold av typiske bygningsdeler

10.3 Metall

MESSING

Messing er en legering med kobber og sink som hovedelement. Den inneholder vanligvis 10–40 % sink. Messingen kan også ha andre tilsatsmaterialer, som tinn, aluminium, jern og bly. Det er et slitesterkt materiale med gyllen overflate, og er mye benyttet til dekorativ bruk.

JERN

Jernvinduene i Farmasibygningen ble opprinnelig behandlet med oljebrenning før rammene ble malt. Behandlingen ble utført ved at jernet ble forvarmet og dyppet i varm linolje. Overflatene ble deretter grunnet med rusthemmende lag. Grunningen på tilsvarende vinduer i Svein Rosselands hus bestod av et lag sinkhvitt og grafitt i blanding, et lag linolje og blymønje og deretter et lag linolje med sinkhvitt og grafitt. Sannsynligvis ble vinduene i Farmasibygningen grunnet på samme måte.

KOBBER

Kobber fins i naturen som rent metall og som kobbermalm. Kobber utvinnes fra kobbermalmen ved knusing etterfulgt av separasjon og smelting. Kobber er lett å bearbeide og har god varmekonduktivitet. Gløding gjør kobber mykt etter kaldforming. Rent kobber har liten fasthet. Fastheten økes ved legering med andre metaller. Rent kobber har svært god korrosjonsmotstand fordi det er relativt edelt (immunt), og det beskyttes av et overflatesjikt av kobberoksid (irr) med innslag av basiske salter. Utseendet forandres imidlertid fra blankt gyllent til matt brunt og senere til grønt. Det grønne irret består normalt av kobberhydroksoidsulfat, eller kobberhydroksoidklorid i marint miljø. Irr dannes i fuktig luft hvor det er salter til stede. Prosessen går raskest i marin atmosfære, hvor grønt irr vil dannes etter 8–10 år. Forskjellige metoder er utviklet for å gi nytt kobber en patina som likner på naturlig utviklet irr.

VEDLIKEHOLD

- ▶ Korrosjonsbeskyttende maling inneholder pigmenter som motvirker korrosjon på stål. Aktuelle pigmenter er sinkforbindelser og aluminiumsflak. Maling gir en begrenset beskyttelse, men er tilstrekkelig på innvendige og beskyttede bygningsdeler.
- ▶ Opprinnelige jernvinduer behandles ved å skrape ned løs maling til fast underlag. Rustflekker påstrykes rustmiddelet Ferro-Bet eller tilsvarende. Skader på rammene kittes med linoljekitt iblandet jernmønje. Kittet isoleres med fortynnet linoljemaling, og rammene males til slutt med linoljemaling i to tynne strøk.
- ▶ Kobberbeslag skal ikke overflatebehandles, men man må jevnlig sjekke at skjøter og falser er tette.
- ▶ Ved utskifting av kobberbeslag er det viktig å finne et produkt som vil få samme overflate/patina som kobberet på resten av bygget. Dersom større deler av beslag og tekking skal skiftes ut, er tiltaket søknadspliktig.

MER INFORMASJON

SINTEF Byggforsk

- 571.403 Metaller til bygningsbruk. Typer og egenskaper
- Almar-Næss, A.: Metalliske materialer. Tapir. Trondheim, 1993
- Rørvik, T.: Aluminiumskonstruksjoner. Innføring i material- og konstruksjonslære. Håndbok 46. Norges byggforskning sinstitutt. Oslo, 1997
- Bardal, E.: Korrosjon og korrosjonsvern. Tapir. Trondheim, 1994

10.4 Naturstein

Farmasibygningen har sokkel av huggen, grågrønn labradorstein. Portalen er av hvit størengranitt, det samme gjelder øvrige markeringer mellom vinduer, rundt ytterdører og i overgangen mellom sokkel og teglvegg.

TILSYN OG FOREBYGGENDE TILTAK

- ▶ Tilsyn bør gjennomføres årlig. Sjekk særlig områder som er utsatt for fuktighet, som områder nær terreng, nedløpsrør og vegetasjon.
- ▶ Sørg for at fuktbelastningen reduseres. Sikre avrenning av overflatevann vekk fra grunnmuren. Takrenner og nedløpsrør holdes i stand – lekkasjer kan gi store skader.
- ▶ Hvis grunnmuren er skitten eller dekket av alger og mose, bør den rengjøres. Egnert rengjøringsmetode må vurderes fra tilfelle til tilfelle, men normalt kan vask med børste og vann være egnet på naturstein. Blåsing med sand eller tørris kan også gi gode resultater på harde steinsorter.

VEDLIKEHOLD OG REPARASJONER

- ▶ Grått og uttørket treverk må pusses ned. Om man ikke kommer ned på friskt trevirke, kan fargen friskes opp ved å tilføre farge til oljen. Grått treverk trenger ikke skiftes ut.
- ▶ Vask treverket med rødsprit før påføring av blank spesialolje uten farge, for eksempel benarolje. Følg produsentens anbefalinger.
- ▶ Brannimpregnerert furu skal ikke påføres ny overflatebehandling. Dersom overflaten er misfarget som følge av lekkasjer eller saltutslag, vask med grønnsåpevann.

10.5 Maling og farger

MALING

NIKU utførte fargeundersøkelse av vestibyle og trapperom i 1998. Undersøkelsen avdekte opprinnelig maleteknikk på veggene. Den viste at trapperommet var blitt malt i flere omganger på 1930-tallet. Veggene ble først malt i lyse okerfarger, med oljebehandlet treverk da bygningen ble oppført. Etter gangske få år, trolig rundt 1936, ble trapperommet malt på nytt og fikk en helt annen karakter, med sølvfarget tak mot grønne og okerfargete vegger og bjelker. Det første malinglaget var et tynt lag emulsjonsmaling (en vannløselig oljemaling til bruk på mur) der murstrukturen kom tydelig fram. Før veggene ble malt for andre gang, ble de påført tykke lag med sparkel for å oppnå en glattere overflate. Deretter ble de malt med linoljemaling.

FARGESETTING

Ved restaureringen av vestibyle og trapperom i 2000 ble fargesettingen fra ca. 1936 tilbakeført; sølvfarget himling i trapperommet, grønne vegger på den buede nordveggen og okerfargede bjelker og vegger. Dette var populære farger i tiden og bl.a. brukt i arkitekt Korsmos hjem i Lille Frøens vei. Under følger en liste over fargekodene fra NIKUs rapport. Der det er oppført 2 koder, betyr det at fargen ligger et sted midt imellom og må justeres på plassen. For himlingen i trapperommet er det ikke oppført noen fargekode, kun at det er brukt aluminiumsmaling.

Himling, 1. og 2 et:	Hvit 0500-N
Takbjelker:	Gul oker: 3050-Y20R/3060-Y20R
Sydvegg mot fløyene	
i 1 et. og drager i 1. et.:	Gul oker: 3050-Y20R/3060-Y20R
Nordvegg, langs trapp:	3030-G20Y/3030-G30Y
Søyler:	Se kap. 10.6 om stukkarmarmor
Vindu:	Lys grå: 1002-Y

Dørgerikter i 1. et.

mot garderobe og kjellertrapp: Bunnfarge: 2020-Y10R

Lasur: 7010-Y90R/8010-Y90R

Vindfang, vegger:

Gul oker: 3040-Y30R

Vindfang, vindusrammer:

Mørk gråbrun, opprinnelig farge

Vindfang, vegglist:

Bunnfarge: kode ikke oppgitt

Lasur: 3030-Y60R/4040-Y60R

Veggene mot korridorer i 2. og 3. etasje og drager i taket i 2. etasje er oppgitt å ha beholdt fargene fra 1931, nemlig:

Vegger:

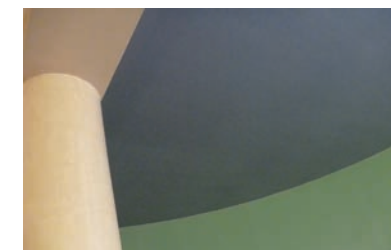
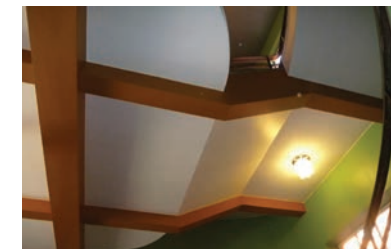
Lys oker: 1020-Y20R/2030-Y20R

Takbjelker:

1020-Y20R/1030-Y20R

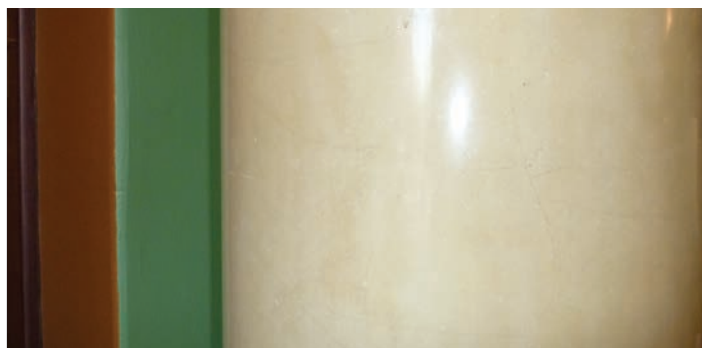
VEDLIKEHOLD

- ▶ Overflatene rengjøres med lunkent vann, ev. med mildt såpevann (Sunlight).
- ▶ Mindre skader i pussoverflaten repareres med sparkel, større skader repareres med kalkmørtel.
- ▶ Ved oppmaling må overflatene rengjøres og avfettes og males med tilsvarende malingstype (limfarge på himlingene, linoljemaling for øvrig) og farge som eksisterende (se koder listet over). Endring av farger er søknadspliktig.

MER INFORMASJON

- Drange, Aanensen og Brønne: *Gamle trehus. Historikk, reparasjon og vedlikehold*, 3. utgave 2011
- Brønne, Jon: *Dekorasjonsmaling*, Cappelen Damm Faktum, 1998

10.6 Stukkarmor

Søylene i vestibylen er utført i stukkarmor. Teknikken ble utviklet i Italia på 1500-tallet og ble etter hvert et selvstendig håndverk utført av gipsmakerne. Fra Italia spredte håndverket seg videre i hele Europa. I teknisk artikkel nr. 230 fra MUR 2-2001 heter det at håndverkerne alltid omga seg med hemmelighetskremeri og vernet sitt fag med nidkjærhet. Derfor ble stukkarmor betraktet som "magisk" og svært eksklusivt. Stukkarmorrens store fortrinn framfor stein er muligheten til fritt å velge blant farger og mønstre, samt å dekke krumme flater. Teknikken er velprøvd og har vist seg å ha god holdbarhet.

Stukkarmor består av alabastgips, fargepigment, animalsk lim og vann. Prosessen fra råvarer til ferdig stukkarmor er tidkrevende. Råvarene blandes til en fuktig masse som legges opp på underlaget i et ca. 1,5 cm tykt lag. Gipsmassen skaves av med kniv slik at mønsteret trer fram. Deretter sparkles og slipes overflaten i mange omganger, til den får en blank og ripefast overflate. Til slutt blir overflaten oljet, vokset og polert.

Søylene i Farmasibygningen var på et tidspunkt blitt kledd med glassfiberstrie og malt. I samarbeid med NIKU ble søylene avdekket og stukkarmorflaten restaurert.

VEDLIKEHOLD OG REPARASJONER

- ▶ Søylene rengjøres med en fuktig klut. Dersom det ikke er tilstrekkelig med lunkent vann, kan man benytte et mildt såpevann (Sunlight).
- ▶ Søylene kan poleres opp på nytt ved behov. Overflaten gnis inn med Canaubavoks, som etter et par timer poleres med myke filler.
- ▶ Støtskader eller flekker som ikke lar seg fjerne, må utbedres av fagperson (konservator/ gipsmaker).

10 Råd om vedlikehold av typiske bygningsdeler

10.7 Skifer

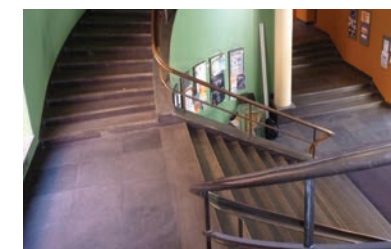
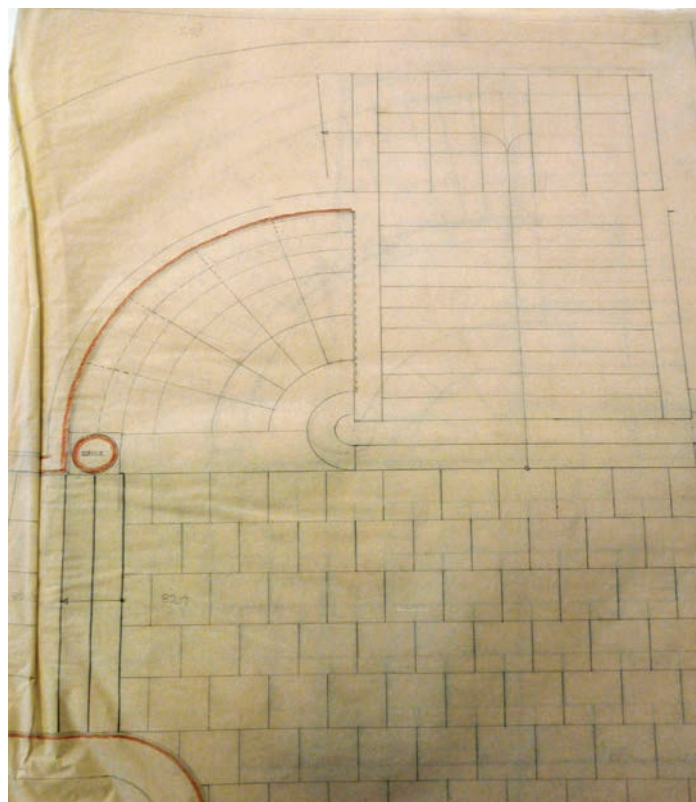
GULV OG TRAPPER AV SKIFER

Skifer er en sedimentær bergart. Fargene varierer fra lys grå via grønn og rød til svart, men også brune varianter finnes. Skiferheller tilvirknes ved kløyving eller kiling, de kan ha en uregelmessig form (bruddheller) eller være saget til rektangler. Overflaten er naturlig eller slipt. Gulvhellene kan legges i mørtel eller limes til underlaget. Skifer er en hard bergart og har lite behov for overflatebehandling.

På gulvene i Farmasibygningen er det brukt 2 ulike skifertyper; oppdalsskifer og valdresskifer. Hellene er 5 cm tykke, skåret og slipt slik at overflaten er glatt. Hellene er lagt i mønster etter tegning fra arkitekten. Innvendige vindusbrett er av finslepen oppdalsskifer, utvendige sålebenker er av skifer og ble skiftet i 2000.

RENGJØRING

- ▶ Rengjøringsmidler med natriummetasilikat skal unngås, da dette kan gi uoppløselige saltutfellinger.
- ▶ Daglig rengjøring med tørre/våte metoder etter behov.
- ▶ Skiferen grunnbehandles ved skuring med grønnsåpe i høy dosering, alternativt med klinkerolje.
- ▶ Pleievask med grønnsåpe 1–4 ganger i måneden.
- ▶ 1–4 ganger per år bør gulvet reetableres/nullstilles ved skuring med grønnsåpe slik at fett fjernes. Deretter impregneres gulvet på nytt ved å tilsette fett. Følg produsentens anvisninger.

MER INFORMASJON:

SINTEF Byggforsk Kunnskaps-systemer:

- 741.204 Renhold av myke, halvharde og harde golv. Midler og metoder
- 541.412 Naturstein på innvendige golv

Kildehenvisninger

Skriftlige kilder

- Statsbygg: *Landsverneplan for kunnskapssektoren*. Kunnskapsdepartementet
- Høring: *Forslag til forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer* i Landsverneplan for Kunnskapsdepartementet, Riksantikvaren.no
- Nina Berre, fagredaktør (2011): *Byen og Blindern*, Universitetet i Oslo 200 år
- UiO, Teknisk avdeling (2009): *Bygningshistorisk oversikt*
- Artikkelsamling fra Veneficus og Norges Apotekerforenings tidsskrift: *Farmasøytisk institutt og undervisningen ved instituttet*, desember 1991
- Arkitektnytt nr. 17, 1975: *Finn Bryn*
- Arkitektnytt nr. 7, 2011: *Fant sin form i funksjonalismen*
- Byggekunst 1926: *Universitetsanlægget på Blindern*
- Byggekunst 1931: *Ny monumentalitet*, Johan Ellefsen
- Arkitektur i Norge: Norsk arkitekturmuseums årbok 1997: *Universitetet på Blindern 1926–36, fra konkurranse til kulturværn*, Eirik Bøe og Espen Johnsen
- Arkitektnytt nr. 2, 1998, *Blindern-Frogner-aksen*

Nettsider

- SINTEF Byggforsk Kunnskapssystemer på nett, Byggforskserien
- Riksantikvarens faktaark
- Database for Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE)

Muntlige kilder

- Arkitekt Lars Olav Moen (Dyrø og Moen Arkitekter MNAL)
- Kunsthistoriker Bjørn Vidar Johansen, MUV/UiO
- Arkitektene Synnøve Haugen og Bent Aaby, UiO

Arkiv

- Oslo kommune, Byarkivet
- Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten
- Arkitekturmuseet

